

RADIO TELEVIZIJA KOSOVA

PROFESIONALNI STANDARDI I ETICKI
PRINCIPI NOVINARSTVA NA
PROGRAMIMA RADIO TELEVIZIJE
KOSOVA

PREDGOVOR

Mediji uopšte igraju veoma važnu ulogu u društvu, dok je televizija bez sumnje medium koji ima najveći uticaj ; posredstvom emitiranja informacija, ogledima i osvrtima, posredstvom slike i zvuka, ona prodire do jednog širokog auditorijuma.

Stoga, postavljanje pravila igranja i određivanje dimenzija i implikacija prava za informisanje i slobodu reci, jeste nezaobilazni zadatak. Mi nastojimo uspostaviti ravnotežu u kojoj jedna sloboda ne isključuje drugu. Prilikom proširavanja slobode treba imati u vidu slobodu svake individue. Za ovu svrhu nije dovoljno samo iskustvo, nego se istovremeno traži i velika hrabrost.

Utvrđivanje ovih pravila nije zadatak koji se treba prepustiti Parlamentu, zbog toga što su ista više etički standardi u stvaranju programa nego li zakonska pravila. Etika javnog servisa ima korene u profesionalnom saznanju i zdravo samoregulisanje oformljeno od tog saznanja.

Bord Direktora RTK na sednici održanoj dana 25 januara 2005 je prihvatio Profesionalne Standarde sa dubokim ubedenjem da se sirenje informacija i izražavanje slobodne reci ne mogu više zabraniti, zbog toga što Evropa novog milenijuma ne prihvata nijedan vid cenzure i samocenzure. Mi smo sjedinjavali ove standarde sa ubedenjem da etika, profesionalizam, pravo i objektivnost, trebaju da budu rukovodeća načela za jedan javni servis. Eticka načela koja su ovde prihvacena su otvorena za amandmane, dopunjavanja i ispravke tokom budućeg rada i iskustva. Verujemo da će ova načela povesti RTK u jednu novu epohu nestranačkog i balansiranog novinarstva.

*Vjosa Dobruna
Predsednica Borda Direktora RTK*

SADRŽAJ

1 PROFESIONALNI STANDARDI

- 1.1 Tačnost
- 1.2 Nepristrasnost
- 1.3 Verifikacija činjenica
- 1.4 Verodostojnost
- 1.5 Odgovornost
- 1.6 Dostupnost javnosti pregleda u rad
- 1.7 Nezavisnost
- 1.8 Pravednost
- 1.9 Jezik

2 RAZNOVRSNOST I SRAZMERNOST U IZVESTAVANJU

- 2.1 Spektar tema
- 2.2 Spektar misljenja
- 2.3 Srazmernost informacija
 - 1.3.1 Srazmernost informacija u jednom jedinom programu
 - 2.3.2 Srazmernost informacija u jednom nizu programa
 - 2.3.3 Srazmernost informacija na vestima i na programima koji tretiraju aktualnu problematiku
 - 2.3.4 Srazmernost informacija na dramskim dokumentarcima

3 IZBORNA KAMPANJA

- 3.1 Izvestaj o parlamentu i političarima
- 3.2 Sueljavanje političkih partija i kandidata
- 3.3 Srazmernost izvestaja o izbornoj kampanji na drugim emisijama
- 3.4 Ankete uesnika na glasanjima
- 3.5 Izvestavanje o rezultatima izbora

4 POKRIVENOST POLITICKIH PITANJA, PARLAMENTA I POLITICARA

- 4.1 Programi koji tretiraju materijale o parlamentu i prenos sednica parlamenta
- 4.2 Pokrivenost političkih partija
- 4.3 Politicka terminologija

5 PREDSTAVLJANJE STANDARDA

- 5.1 Prikupljanje informacija
 - 5.1.1 Anketiranje mnjenja
 - 5.1.2 Metodi realizacije anketiranja mnenja
 - 5.1.3 Emetovanje rezultata iz anketiranja mnjenja

- 5.1.4 Nenaucna anketiranja
- 5.1.5 Glasanje posredstvom telefona
- 5.2 Intimnost i prikupljanje informacija
 - 5.2.1 Intimnost naspram javnog života
 - 5.2.2 Identitet jednog osumnjicenog
 - 5.2.3 Identitet jednog optuženog
 - 5.2.4 Identitet žrtve zločina
- 5.3 Zastita izvora informacija
 - 5.3.1 Anonimni ucesnici na programu
 - 5.3.2 Odbijanje prikazivanja na programu
 - 5.3.3 Embarzi
- 5.4 Vesti
- 5.5 Izvestaji
- 5.6 Intervjuji
 - 5.6.1 Intervjuji posredstvom telefona
- 5.7 Komentari
- 5.8 Placanja
 - 5.8.1 Placanje izvora vesti
 - 5.8.2 Placanje honorara
 - 5.8.3 Placanje poslanika, dr žavnih savetnika, ministara, politickih i vladinih zvanicnika
- 5.9 Pokrivenost posebnih događaja
 - 5.9.1 Pokrivenost demonstracija
 - 5.9.2 Gradanskih nemira
 - 5.9.3 Terorizma
- 5.10 Izvestavanje o zlocinima i nesrecama
 - 5.10.1 Strucna (profesionalna) sredstva
 - 5.10.1.1 Tekst
 - 5.10.1.2 Fotografija (Slika)

6 ODNOSI SA DR ŽAVNIM ZVANICNICIMA / VLADINIM ORGANIMA

- 6.1 Odnosi sa vojskom
- 6.2 Odnosi sa policijom

7 NESOCIJALNA I OPONASAVAJUCA PONASANJA

- 7.1 Ilegalni metodi prikupljanja vesti
- 7.2 Iskrivljavanje vesti
- 7.3 Skrivene kamere i mikrofoni
- 7.4 Curenje tajnih zvanicnih informacija

8 ISTRAŽIVACKO NOVINARSTVO

9 OBRADA INFORMACIJA

- 9.1 Domacini i intervjuisani
- 9.2 Izvestaci
- 9.3 Gostujući komentatori
- 9.4 Uređivanje
- 9.5 Uređivanje intervjua
- 9.6 Upotreba arhivskog materijala
- 9.7 Upotreba tehnologije u uređivanju
- 9.8 Stvaranje fotografija (slika)
 - 9.8.1 Snimanje, izbor formi i uglova
 - 9.8.1.1 Donji ugao kamere
 - 9.8.1.2 Približavanje i udalavanje
 - 9.8.1.3 Uglovi kamere i tehnike
 - 9.8.2 Uređivanje
 - 9.8.3 Upotreba kompjuterizovane tehnologije
- 9.9 Rekonstrukcija i simulacija jednog događaja
- 9.10 Arhivska građa
 - 9.10.1 Oznacavanje arhivske građe
 - 9.10.2 Zloupotreba arhivske građe
- 9.11 Arhivski material koji predstavlja zločin
- 9.12 Mesanje aktualnosti i dramatizacije
- 9.13 Satira

10 POSTOVANJE VREDNOSTI GLEDALACA I SLUSALACA

- 10.1 Dobar ukus
- 10.2 Izveštavanje o zdravstvenim pitanjima
- 10.3 Seks
- 10.4 Žalost i patnja
- 10.5 Nasilje
- 10.6 Upozoravajuća obaveštenja
- 10.7 Prekid programa
- 10.8 Osobitosti radija

11 PROGRAMI OD POSEBNOG INTERESA

- 11.1 Programi za nacionalne manjine
- 11.2 Kosovari koji žive u inostranstvu
- 11.3 Religiozni programi
- 11.4 Predstavljanje religije i religiozних grupa
- 11.5 Medunarodne usluge

12 PREDSTAVLJANJE POSEBNIH DRUSTVENIH GRUPA

- 12.1 Predstavljanje žena
- 12.2 Predstavljanje osoba sa ograničenim sposobnostima
- 12.3 Predstavljanje seksualnih manjina (seksualnih retkosti)

12.4 Predstavljanje starijih osoba

13 DECA I MALOLETNICI NA PROGRAMIMA RTK

14 INTERVENCIJA

14.1 Zahtevi upuceni RTK za obustavu materijala

14.2 Veto na program od strane ucesnika u programu

14.3 Cenzura

15. PRAVO ZA ISPRAVKU

16. OMBUDSMANI/ BRANILAC PROFESIONALNIH STANDARDA I NACELA NOVINARSKJE ETIKE

17. OBAVEZNO OBRACANJE

18. ZAKONSKA POMOC ZA NOVINARE I UREDNIKE

19. REKLAMIRANJE, PROMOVACIJA I SPONZORISANJE NA PROGRAMIMA RTK

19.1 Eticka pravila reklamiranja

19.2 Reklamiranje i promovacija

19.3 Reklamiranje u humanitarne svrhe

19.4 Emitovanje materiala o drustvenim odnosima

19.5 Novinari, moderatori i urednici koji se prikazuju na reklamama i promotivnim programima

19.6 Sponzori programa

20. PREDSTAVLJANJE U EMISIJI I PRAVILA ODEVANJA

21. KONFLIKT INTERESA, PRAVA I OBAVEZE

21.1 Konflikt biznisa i finansijskih interesa

21.2 Predstavljanje i ucestvovanje na suparnickim elektronskim medijima

21.3 Ekonomska aktivnost

21.4 Finansijsko novinarstvo

21.5 Darovi, zarade i drugi posebni interesi

21.6 Profesionalne, politicke i sindikalne aktivnosti

22. ZAVRSNE ODREDBE

1 PROFESIONALNI STANDARDI

Programi oslonjeni na činjenicama/ vestima, kao i svi drugi programi RTK, obuhvatajući i izveštavanje, trebaju se osloniti na dole navedenim profesionalnim standardima :

1.1 Tačnost

Emitovana vest treba da predstavlja činjenice i ne može biti lažna i netačna. Novinar je dužan da veoma pažljivo prikupi informacije, da ih proveri i da im posveti dužnu pažnju, kako bi ih predstavljao na najvišoj varijanti albanskog jezika ili jezika mesnih nacionalnih manjina. Izveštavanje o aktualnim problemima, koji predstavljaju prave osobe, trebaju izbegavati upotrebu virtualnih tehnika stvarnosti, osim u slučajevima kada je to u dobit same vesti i zaštiti ličnih prava.

1.2 Nepristrasnost

Nepristrasnost je osnovna vrednost svih programa na RTK koji, budući da je javni servis, počiva na objektivnom informisanju publike. Vesti emitovane za auditorij ne mogu biti netačne. Izveštavanje treba da bude umereno, široko i dobro informisano. Činjenice i pogledi trebaju se emitovati i predstavljati na izbalansiran način, dok izveštavanje treba imati u vidu sva lica, institucije, pitanja i događaje, na etički i nepristrasan način.

Nepristrasnost na programima oslonjenim na činjenicama se ne može obezbediti samo jednim prostim matematičkim izbalansiranjem, koji odmerava poglede jednog naspram različitih pogleda drugog, nego jednim potpunim predstavljanjem okolnosti koje daju prednost ovim pogledima.

Izvestavanje treba da se kani svega sto bi moglo da unosi opravdanu sumnju u vezi sa nepristrasnoscu novinara ili javnog servisa, ili pak izvestavanja koje bi moglo pothraniti misao da su novinar ili servis pod uticajem neke odredene grupe, bez obzira da li je ona ideoloske, politicke, finansijske, socialne, religijske ili kulturne prirode.

Zahtev za nepristrasnost ne mo že se uvek pojednostaviti sa potpunom neutralnoscu svakog dela vesti. Izvestac treba da izrazi profesionalno i novinarsko vrednovanje oslonjeno na odgovarajuce cinjenice, ali ne i na sopstveno misljenje nastalo kao posledica jednostranih pogleda oko određenih pitanja.

Proizvodaci razlicitih radio i televizijskih programa (zaposleni i gosti) ne mogu skrivati ili ignorisati informaciju s kojom se licno ne sla žu u potpunosti.

1.3 Proveravanje cinjenica

Novinari i urednici na RTK trebaju postovati osnovno profesionalno pravilo, po kojem se sve cinjenice trebaju proveravati pre nego sto budu emitovane. Ako proveravanje nije moguće, onda treba da se istakne izvor. Ako je za urednike izvor poznat i verodostojan, ali oni ne žele otkriti izvor, onda oni mogu koristiti odredene opisne recenice ka sto su ; "iz pouzdanih izvora", "iz proverenih izvora", "iz dobro obavestenih izvora", "iz diplomatskih izvora", "iz izvora bliskih sa...", itd. Po pravilu programi RTK izbegavaju upotrebu recenica kao sto su : "receno je", "rec je o..", "culi smo", itd.

Posebna se pa žnja zahteva prilikom upotrebe neovlascenih izvora iz interneta, obzirom da ova globalna mre ža omogucuje neogranicenu i nekriticnu dostupnost koriscenja podataka iz ovih izvora sto mo že dovesti do emitovanja pogresne informacije. Pre emitovanja neovlascenog materijala iz interneta, trebaju se proveriti sve cinjenice. Ako je koriscen jedan neovlasцени izvor iz interneta, onda to treba jasno kazati.

1.4 Verodostojnost

U demokratskom društvu verodostojnost je jedno od osnovnih vrednosti javnog servisa.

Novinari i svi drugi proizvođači programa RTK trebaju biti samostalni u svome radu i trebaju čuvati autonomiju novinarske profesije i svih drugih profesija koje pomažu u stvaranju imidža programa radija i televizije.

Programi za vesti treba da pruže odgovarajuća objašnjenja o događanjima i pitanjima koja će omogućiti auditoriju radija i televizije da stvaraju sopstvene utiske.

Verodostojnost zahteva od svakog koji doprinosi stvaranju programa RTK, da izbegava izražavanje javne podrške bilo kojoj delatnosti preduzetoj od strane političkih partija, ili udruženja, društvenih grupa i lobističkih grupa.

Takođe, menadžment u načelu neće dozvoliti da rodbinski odnosi osoblja RTK utiču na programe RTK (odnosi muž – žena, brat – sestra, roditelj – dete, i slično.) Ako se pokaže kao neophodno urednici RTK će preduzeti neophodne mere kako bi sprečili pojavu familijarizma, ili jednostranog političkog izveštavanja, oslonjenog na rodbinskim vezama, posebno ne u informativnim emisijama.

1.5 Odgovornost

Glavna namera prikupljanja i emitovanja vesti jeste da obezbeduje što je moguće siri pristup kako bi omogućio kornisnicima da stvaraju jedno mišljenje o jednom određenom pitanju. Novinari i urednici koji zloupotrebljavaju svoje položaje da bi širili lažne i nameštene vesti, trebaju biti zaustavljeni.

Takođe odgovornost obuhvata osetljivost i održavanje distance naspram materialima koji se šire od privatnih agencija i medija, koji zbog finansijske koristi, mogu stvarati imidž i reputaciju za određene ličnosti, bez obzira na činjenice.

Programi RTK sadr žavaju izvestaje o svim zbivanjima kod nas i u svetu, koje su od znacaja za javnost. Isti standardi i eticka nacela va že i tokom izvestavanja oko dogadanja unutar RTK.

1.6 Dostupnost javnosti u radu novinara

Rad novinara je javan i novinari RTK treba da rade u skladu sa ovim pravilom i da nedvosmisleno odbiju svako nastojanje, od bilo koje institucije ili pojedinca, koje ima za cilj ogranicavanje dostupnost javnosti na rad novinara, ili nastojanja da se ono iskoristi za odredene interese, koji nisu u skladu sa nacelima slobode i nezavisnosti novinarske profesije. Ocuvanje tajnosti izvora, koje se preporucuje i od strane Saveta Evrope, treba da se ispostuje, izuzev u prilikama kada se dovodi u opasnost život i bezbednost pojedinaca (slucajevi upozorenja za postavljanje bombi ili izbijanja po žara, kidnapovanja ili slicnih pretnji, ali ne i slucajevi koji se oslanjaju na subjektivna osecanja nekog pojedinaca, ili kad se ono koristi kako bi se izbegavali novinari), ili u slucajevima kad novinari i urednici ne dajuci izvore informisanja, zapravo skrivaju kriminalne radnje pojedinaca, grupacija i organizacija.

1.7 Nezavisnost

U svom radu novinari se neodložno trebaju osloniti na nacelima autonomije i nezavisnosti programa RTK, oslanjajuci se na uredivacku politiku odredenu od strane Borda Direktora RTK. Nikako, ni u jednom slucaju oni ne treba da sticu utiske na osnovu predrasuda ili pak da dozvole iskrivljavanje njihovog profesionalnog integriteta.

Čak i u slucajevima kada se proizvodnja programa RTK podupire od strane nezavisnih investitora (dr žavni budzet, sponzori i sl.), RTK treba da nastavi svoju nezavisnu uredivacku politiku tokom pripremanja ovih programa. Programi se takode podvrgavaju profesionalnim i etickim standardima, onako kako su predstavljeni u ovom dokumentu.

1.8 Pravednost

Tokom izveštavanja novinari i urednici RTK treba da postuju licni integritet pojedinaca i njihovo pravo na imunitet.

Osobama koje budu ostro kritikovane na programima RTK, sto je pre moguće treba dati priliku da odgovore. Odgovori se trebaju emitovati u istoj emisiji i u istom vremenskom terminu kada je emitovana kritika ; vreme namenjeno kritikovanom da bi odgovorio na kritike treba da bude srazmerno vremenskom trajanju prethodne kritike. Odgovori koji budu prekoracavali ova pravila mogu se odbiti od strane glavnog i odgovornog utrednika programa.

Nijedna vest ili programski sadr žaj nece se smatrati pravednim, ako se ;

- a) ne sadr ži sve znacajne cinjenice
- b) ako sadr ži neznacajne cinjenice ignorisuci one najznacajnije
- c) nehotice ili namerno vara slusaoce i gledaoce
- d) izvestaci budu koristili izraze ili mahinacije koje otkrivaju njihovu pristrasnost.

1.9 Jezik

Kao javni servis RTK posebnu pa žnju treba posvetiti jeziku.

Jezik treba da bude jasan i prost, treba izbegavati preuvelicavanja i dvosmislenost. Najavlivaci i moderatori programa, kao i novinari, (obuhvatajuci ovde i sve ostale zaposlene i samostalne radnike koji rade na stvaranju programa) du žni su da upotyrebljavaju albanski knji ževni jezik, ili je žike mesnih etnickih zajednica (srpska, bosnjacka, turska i romska); profesionalni spikeri i novinari treba da se slu že standardnim jezikom prilikom citanja, kao i tokom moderiranja(vodenja) da upotrebljavaju svakodnevni standardni jezik. Upotreba dijalekata je neprihvatljiva, osim ako se upotrebljava od lica koja nisu radnici RTK, ili u slucajevima posebnog socijalnog interesa (kao sto je npr. Ocuvanje određenih dijalekata).

Nacelno, na programima RTK nije dozvoljena upotreba vulgarnih izraza ili upotreba jezika koji nije u skladu sa socijalnim normama.

Bilo kako, trebamo biti svesni da se prihvacenost određenih izraza od strane publike stalno menja i da ide u korak sa vremenom.

U određenim okolnostima neki su jezicki izrazi prihvatljivi, mada u drugim okolnostima oni mogu stvarati nelagodnost. No i pored toga ovi izrazi doprinose upotpunjavanju poruke koju salje (daje) program. Tim pre potpuno izbegavanje ovih izraza moglo bi negativno uticati na upotpunjenost programa.

2 RAZNOLIKOST I IZBALANSIRANJE IZVESTAJA

2.1 Tematski spektar

Programi RTK treba da obezbede potrebnu ravnotežu između međunarodnih, nacionalnih, regionalnih i lokalnih vesti.

Takode je važno da novinari i drugi stvaraoci programa RTK istražuju i predstavljaju, kako pozitivne tako i negativne ličnosti i socijalne fenomene, posebno "znacajne" fenomene, iako oni mogu da budu neprivlacni za publiku.

2.2 Spektar misljenja

S ciljem postizanja izbalansiranosti i nepristrasnosti, RTK treba da obezbedi predstavljanje sto je moguće širog spektra raznih pogleda i misljenja. Emisije RTK politicki treba da budu neutralne, sto podrazumeva da se novinarima i urednicima ne dozvoljava predstavljanje licnih preferencija za neki politicki ili ideoloski pogled. Predstavljanje pogleda i misljenja treba da bude potpuno, obuhvatajuci ovde sve stupnjeve i dimenzije. Emisije RTK treba da budu potpune. Ako se ovo ne može postici jednom vescu, ono se treba ostvariti posredstvom serije koja je namenjena jednom određenom pitanju. Ako zbog određenih razloga jedna vest nije

izbalansirana, ona se jasno treba naznaciti kao takva i auditorij se treba informisati o datumu i tacnom vremenu nastavljanja emitovanja programa na kojem ce biti obuhvacene i cinjenice koje su manjkale u prethodnoj emisiji. Delovi vesti i programa koji tretiraju aktualna pitanja, trebaju se pratiti i objasnjavati na odgovarajuci nacin tokom jednonedeljnog perioda, dvonedeljni programi tokom dvonedeljnog perioda i mesecni programi u mesecnom okviru.

2.3 Izbalansiranje informacija

Programi RTK koji se bave pitanjima od javnog interesa i koji stvaraju razlicita misljenja, treba da predstavljaju razlicite poglede na srazmeran i ravnopravan nacin. U ovom kontekstu adekvatan i ravnopravan nacin treba da znaci nepristrasnost i opravdan obim, imajući u vidu te žinu određenih pogleda i njihov znacaj.

Ako bude bilo moguće, novinar treba pronaci predstavnike svih doticnih strana i obuhvacenih pogleda i da ih predstavlja u jednom delu vesti ili delu programa. Ako ipak ovo ne bude bilo moguće, on o tome treba jasno i neposredno da obavesti javnost.

2.3.1 Izbalansiranje informacija na jednom jedinom programu

Posebni programi koji se bave jednim velikim i protivurecnim pitanjem, nacelno treba da na adekvatan nacin poznaju spektar misljenja o tom pitanju. Ako ipak to ne mogu, onda se javnost treba o tome upoznati. Postenje treba da bude osnovno nacelo u predstavljanju, kako bi publika na osnovu cinjenica bila u stanju da rasuduje u vezi sa pomenutim pitanjem.

2.3.2 Izbalansiranje informacija na jednom serijskom programu

Iako posebni programi, unutar jedne serije, mogu ukazati na jedan poseban osvrt, serije u sebi treba da posvete potrebnu pa žnju razlicitim pogledima o doticnom pitanju. Namera za ostvarivanjem opsteg izbalansiranja pogleda, na jasan nacin treba prethodno da se predstavi gledaocima i slusaocima.

2.3.3 Izbalansiranje informacija u vestima i na programima koji tretiraju aktualna pitanja

Vesti i programi koji tretiraju aktualna pitanja treba da unutar određenog vremenskog perioda predstavljaju uglavnom izbalansirane poglede za protivrečna pitanja, kako se ne bi stekao utisak da promovisu određena stajalista, ili da su izmanipulisana od događanja. Novinari i urednici, u svojim stalnim predstavljajima, trebaju biti svesni neophodnosti izbalansiranih informacija oko protivrečnih pitanja.

2.3.4 Izbalansiranje informacija u dokumentarnoj drami

Kada drama olikuje realno žive ljude ili savremene situacije na protivrečan način, ona ima za obavezu da bude tačna i da se pridržava glavnih činjenica. Treba činiti jasnu razliku između drama široko oslonjenih na činjenice, ili na realne likove dramskih dokumentaraca koji traže da rekonstruisu aktualne događaje. Za gledaoce treba da bude jasno da li je ono što oni gledaju činjenica ili izmisliotina.

Svaka rekonstrukcija jednog aktualnog protivrečnog događaja treba da se pridržava standarda poštenosti. Stvaralacko ostvarenje nekih elemenata, kao što su karakter, dijalog i atmosfera obavezno će doneti jednu fiktivnu dimenziju, ali ovo ne može da iskrivljuje poznate činjenice.

Koliko god bilo potrebno, likosti predstavljane u drami, ili njihovi nadživeli bližnji trebaju se upoznati i tu gde je to moguće treba da se obezbedi njihova saradnja. U slučajevima kada oni zbog određenih razloga odbijaju saradnju ili prihvatanje, likovanje ne treba da se nastavlja.

3 IZBORNE KAMPANJE

3.1 Odnos prema parlametu i političarima

Ova se glava ne odnosi na vesti i izvestavanje aktualnih pitanja tokom zvaničnog perioda izborne kampanje, pa ni broju kvalifikovanog i tehničkog programa o izbornim pravilima i njihovoj primeni.

Tokom izborne kampanje, RTK će odrediti vremenski prostor besplatne prezentacije za sve političke partije i nezavisne candidate koji se natječu za Skupstinu. Redosled predstavljanja se određuje javnim izvlačenjem žreba.

Programi RTK treba da obezbede ravnopravne uslove za sve predstavnike : jedan mikrofoni u studiju i jednu televizijsku kameru koja daje isti slikovni imidz. Nije dozvoljena upotreba materijala sa slikom i zvukom iz arhiva RTK, koja bi se koristila za promotivne namere partija.

Partije koje žele da iskoriste neplaćeno predstavljanje trebaju o tome pismeno obavestiti glavnog urednika programa RTK, u okviru određenog roka i u skladu sa zakonskim rokom, važećem za dotične izbore.

RTK, u skladu sa programskim zahtevima i tehničkim kapacitetima, informisace pismeno političke partije i candidate o rasporedu snimanja na radiju i televiziji.

Nepojavljivanje na utvrđenom vremenu snimanja povlači i pravo na besplatno emitovanje i predstavljanje.

3.2 Sučeljavanje političkih partija i kandidata

Posebni programi za političke partije i kandidate trebaju verno da se pridrže ovih načela :

a) rasprava treba da bude posredovana i vodena od novinara, koji

usmeravaju diskusiju među predstavnicima političkih partija ili kandidata, na nepristrasan način i bez predrasuda.

b) novinari koji vode panel u izbornim emisijama obavezni su da pružaju učesnicima mogućnost predstavljanja u okviru određenog vremena : učesnici koji ne postuju predviđeno vreme, trebaju biti prekinuti

c) vremenski okvir za svaki politički entitet će se odrediti na osnovu zakona i važećeg pravilnika ;

d) prisustvo političkih partija na određenim vremenskim intervalima u posebnim programima, predlaže se od uredivackog tima i RTK ; redosled predstavljanja partija se određuje žrebom. Ovo će omogućiti sučeljavanje kandidata neparlamentarnih stranaka sa onima koja su predstavljena u skupstinu. U slučajevima kada ne možemo biti sigurni koje partije imaju parlamentarni status, a koje nemaju, RTK je obavezna da od predsednika parlamenta traži zvanično objašnjenje.

U emisijama mogu da učestvuju samo kandidati iz zvaničnih lista jedne jedine partije ili jedne grupe partija.

d) Obično emisije tokom izborne kampanje su direktni prenosi, sa ograničenim vremenom za odgovore ; partije koje ne koriste određeno vreme za predstavljanje na ovom programu, nemaju pravo predstavljanja na nekom drugom programu ;

e) za direktne programe u studiju, sa učesćem gledalaca, svakoj se partiji daje isti broj ulaznica; zatim se ove ulaznice raspoređuju pristalicama partija, ali ne i rukovodcima zvaničnicima ili partijskim kandidatima.

3.3 Izbalansiranje izveštavanja iz izbornih kampanja u drugim emisijama

Tokom izborne kampanje, predstavnicima političkih partija ili kandidatima koji se natjecu za parlament, ne dozvoljava se pojavljivanje u drugim emisijama RTK, sem u slicajevima pomenutim u tacki 3.1. Kada se izveštava o aktivnostima predstavnika političkih partija i kandidata koji su nosioci javnih ili državnih funkcija, RTK treba da napravi jasnu razliku između njihovih javnih funkcija i izbornih aktivnosti.

3.3 Anketiranje ucesnika na glasanju

Neke od metodoloskih problema koji se pojavljuju u anketama za određivanje glasaca, mada u nešto manjem obimu, susrecemo i prilikom anketiranja ucesnika u glasanju : anketiranje ucesnika u glasanju se oslanja na intervjuisanje ljudi neposredno nakon glasanja. Ovde nije namera u predviđanju onoga sta ce ljudi da urade, nego u predviđaju onoga sta ce pokazati eventualno izjasnjavanje o onome sto su ljudi sada vec uradili.

Urednici su obavezni da odluče koliko su ove metode prkladne, pre nego se one primene u praksi.

RTK mo že da ovlasčuje sprovođenje predviđajuće ankete sa ucesnicima u glasanju, samo ako dode do zaključka da ce verovatno rezultati biti dosta sigurni kako bi se opravdali zaključci do kojih ce se doci.

U emisijama o rezultatima glasanja, projektiranje mogućih rezultata mo že se podupreti bilo oslanjajući se na podatke anketiranja ucesnika u glasanju, ili na realne deklarisanе rezultate ; ali se ova dva nacina ne trebaju mesati, tako da se osnova ovakve projekcije jasno mora objasniti auditorijumu.

Anketiranje ucesnika u glasanju mo že se izvesti i s namerom testiranja razloga zbog kojih je biraliste glasalo na određen način, koji nije u skladu sa očekivanim rezultatima

Ova analiticka anketiranja ne moraju imati tra ženi stepen tacnosti koji je potreban kod predviđanja jedne ankete sa ucesnicima na glasanju

3.4 Izvestavanje rezultata izbora

Izvestavanje rezultata glasanja koji nemaju izvor u Izornoj Komisiji Kosova, zahteva veliku pozornost

U tim slucajevima se trebaju sprovesti sledeca pravila :

a) nemojte osloniti izvestaj ili emisiju vesti samo na rezultate jedne ankete o određenju glasaca

b) nemojte osloniti interpretaciju rezultata ankete na jednu organizaciju ili publikaciju koja je ovlastila njeno sprovođenje: pogledajte pitanja, rezultate i trend ;

c) zvestavajte zaključke anketa o određenju glasaca u kontekstu trendova. Trendovi se mogu izvuci iz rezultata svih glavnih anketa unutar odredjenog perioda, ili mogu se ograniciti samo na promene – konstatacije jednog jedinog autora anketiranja.

Rezultati glasanja koji ne uzimaju u obzir trendove i bez potrebnih objasnjenja, trebaju se gledati sa sumnjom i pa žljivo;

d) nemojte upotrebljavati onu vrstu jezika koja daje anketama vecu verodostojnost od one koju zaslu žuju: anketiranja "sugerisu", ali ni jednom ne "svedoce" ili "pokazuju";

e) izvestavajte tacne datume rada na terenu isticuci dogadanja koja su mogla znacajno uticati na javno mnjenje, sve od vremena kada je ono sprovedeno (npr. "anketiranje mnjenja je sprovedeno proslog ponedeljka, pre nego sto su partije objavile ...")

4 POKRIVANJE POLITICKIH PITANJA, PARLAMENTA I POLITICARA

4.1 Programi koji tretiraju materijale o parlamentu i prenos sednica parlamenta

Materijali iz parlamenta se mogu upotrebiti samo u vestima i faktickim programima, ili za obrazovne namene, umereno zabavne emisije, ili za druge programe RTK, samo u slucajevima ovlascenja od strane glavnog urednika. Izjave date u parlamentu u živaju odredenu privilegiju tokom izvestavanja i to daje RTK zastitu od optu žbi za klevetu. Izvestaji iz parlamenta, koji se emituju na RTK, nepristrasno treba da prenose zbivanja u parlamentu, sto znaci da oni treba da predstavljaju celi spektar pogleda o jednom pitanju, na izbalansiran nacin. U svome izvestaju novinar treba da informise publiku o stavovima jednog clana parlamenta sa argumentima za i protiv određenog pitanja. I nakon zavrsetka sednice, ukoliko ona nastavlja da podstice protivrecna stajalista, RTK je obavezna predstavljati iste sve dok, po sopstvenom sudu, ne budu predstavljeni svi relevantni pogledi. Uredivanje govora sa parlamenta treba jasno da poka že da su koriscene dve sekvence (delovi) jednog govora, delec ih, ili pak novinar treba da objasni da su ova dva dela uzeta iz govora i da nisu povezani. U protivnom bi se stvorio utisak za manipulisanje.

Rukovodstvo RTK, u skladu sa programskim konceptom usvojenog od Borda RTK, dr ži za pravo da odlucuje o kriterijima za direktan prenos iz parlamenta.

Zbog posebnog znacaja nekih parlamentarnih sednica, vesti i drugi programi koji tretiraju aktualnosti, trebaju pokrivati ove dogagjaje u programskim terminima odregjenim od rukovodstva programa RTK ;

Konstituivna sednica parlamenta

Izbor predsednika parlamenta

Izbor predsednika vlade

Izbor vlade

Interpelanca ili ustavna tu žba protiv premijera

Ustavna tu žba protiv Predsednika Republike

Svecane sednice parlamenta

Na osnovu procene glavnog urednika, rukovodstvo odlucuje o prenosu drugih sednica, koje ono smatra od interesa.

Rukovodstvo RTK ima obavezu da ne dozvoli dopisnicima iznosenje licnih stavova tokom direktnih prenosa sednica parlamenta.

4.2 Pokrivenost politickih partija

RTK svakodnevno izvestava o aktivnostima politickih partija, cime i njegova misija kao javni servis tra ži izbalansiran odnos naspram svih partija.

Predstavljanje jedne politicke partije na emisijama RTK zavisi od njene politicke aktivnosti. Konferencije za novinare ne treba da budu jedine aktivnosti koje RTK treba da prati. Stoga RTK, izuzev termina u izbornoj kampanji, nije du žna unapred odredovati ravnopravno vreme za politicke partije. No, urednici treba da streme da u okviru jednog određenog perioda (obicno ne du že od jednog meseca) omogucuju adekvatno ucesce glavnim politickim partijama. Urednici programa RTK su oni koji, na osnovu svoje procene, odlucuju koje ce zvannike ili druge clanove partije pozvati da ucestvuju u ovim posebnim programima. RTK je obavezna da obezbedi sastav pozvanog panela s namerom pru žanja adekvatnog predstavljanja svih glavnih politickih struja. U slucajevima kada jedan od pozvanih odbija da ucestvuje, ili nije u mogucnosti da to ucini, obicno to ne mo že biti razlog za odavljanje emisije. U takvim slucajevima RTK nastojati da obezbedi adekvatnu zamenu, kako bi se omogucilo predstavljanje razlicitih pogleda. No, mo že biti da neprisutnost jednog od ucesnika utice da program bude jednostran ili neizbalansiran i da tako utice na odbijanje predloženog programa.

Urednici i novinari koji predla žu intervjuisanje partijski lidera, prethodno treba da se konsultuju sa glavnim urednikom, izuzev u slucajevima kratkih intervju za vesti.

U slucaju emitovanja du žih razgovora sa premijerom o aktualnim pitanjima, iste mogucnosti treba da se pru že i opozicionim partijama. Ukoliko opozicija broji vise od dve partije, onda vreme emitovanja ne treba da bude du že od 1 ½ puta od vremena koje je imao premijer, i to ako je moguće odmah nakon prikazivanja premijera, ili u narednom izdanju iste serije programa.

Vladajuće partije su sve one partije koje su potpisale koalicioni dogovor ili sporazum o saradnji u parlamentu, dok su opozicione partije sve ostale partije, bez obzira na činjenicu kako će glasati o raznim pitanjima.

I kada je član neke partije nosilac funkcije u vladi, ali njegova/njena partija nije potpisala sporazum o saradnji, mi tu partiju smatramo opozicijom.

4.3 Politicka terminologija

U politickim izveštajima veoma je važan upotrebljeni jezik. Imamo u vidu da reči i određene fraze imaju određene nijanse. Na primer, upotreba reči "tvrdim" traži posebnu pažnju. Prilikom upotrebe reči "tvrdi" i "kaže" u pisanim vestima, opasnost postoji kada se to radi samo radi promene. Ako kažemo da jedna strana "kaže", dok druga "tvrdi", to podrazumeva da smo skloni verovati jednoj strani, dok drugoj nismo. Takođe treba biti pažljiv prilikom koriscenja uprosćenih beleški, uzetih na brzinu i sa skracenicama, zbo toga sto politicka ubedenja posebnih politicara i alternative, obicno imaju mnogo sire dimenzije.

5 STANDARDI PROIZVODNJE

5.1 Prikupljanje informacija

5.1.1 Anketiranje javnosti

Dovoljna je sasvim mala greska u odnosu na činjenice da bi se osetila verodostojnost celog programa ili niza programa. Isto važi i za anketiranje javnosti; stoga ankete i njihovi rezultati treba da se

ostvaruju u skladu sa profesionalnim standardima tacnosti, nepristrasnoscu i verodostojnosti informacija. Ankete i istra živanja mnenja ne sprovode se od novinara i od sekcija RTK, nego imaju mnogo siri mandate od kompetentnih i ovlascenih institucija i strucnjaka koji sprovode anketiranja na osnovu testiranih metoda i prihvatljivih standarda. Sve inicijative za anketiranja trebaju da se unapred ovlascuju od glavnog urednika.

Treba obratiti pažnju i na cinjenicu da spoljni strucnjaci ponekad izražavaju partijske interese, pa stoga pogledati i verodostojnost tih anketa.

Stoga se preporucuje da se anketiranja za krupna pitanja, kao npr. Izbori, povere najmanje dvema nezavisnim institucijama koje se bave istra živanjem javnog mnenja.

5.1.2 Metode istra živanja javnog mnenja

Anketiranje i slucajni uzorak su obicno dve najucestalije tehnike koje se koriste za istra živanje javnog mnenja. One se koriste da bi se otkrile cinjenice, da bi se iznosili na videlo stavovi i da bi se potvrdile hipoteze (pretpostavke). Podaci dobijeni posredstvom ovih dveju tehnika predstavljaju osnovu raznih proucavanja i izvestaja objavljenih od vlade, lobista, interesnih grupa, istra živaca i novinarskih organizacija.

Da bi se obezbedila valjanost ovih rezultata anketiranja javnog mnenja treba da se sprovodi posredstvom testiranih metoda i prihvatljivih standarda. Svako skretanje sa ovih metoda i standarda treba da se objasnjava publici.

5.1.3 Emitovanje rezultata istra živanja mnenja

Pre nego sto budu emitovani (objavljeni) rezultati sa nekog istra živanja javnog mnenja, od novinara se ocekuje da :

- a) da prikupe sve potrebne podatke o primenjenoj metodi, kao i glavne rezultate anketiranja;
- b) da uporeduju interpretaciju rezultata od autora projekta sa mišljenjem drugih stručnjaka iz ove oblasti;
- c) da odrede valjanost upotrebljenih metoda i interpretacije podataka;

Tokom emitovanja rezultata ankete novinar treba da ;

- a) posveti veću pažnju rezultatima nego njihovoj interpretaciji;
- b) da izvestava ime osobe ili organizacije koja je sprovela anketu, i kada je to od važnosti treba ukazivati i na njene veze sa političkim partijama, ime sponzora, anketirano stanovništvom, veličina ankete, periodu kada je ona sprovedena, stepen odgovora i stepen pogresaka.

5.1.4 Nenaucna anketa

Ankete koje se ne rukovode dobro poznatim standardima ne daju valjane rezultate ili verodostojne informacije.

Posebnu pažnju treba posvetiti prezentaciji rezultata prikupljenih posredstvom intervjua na slučajno izabranim osobama, kao što su delegati u skupštini ili audijencija posredstvom telefonskih poziva tokom emitovanja programa, bili oni direktni ili unapred snimljeni. Komentari sakupljeni na ovaj način trebaju se prezentirati samo s namerom ilustracije raznolikosti i kvaliteta javne misli. Treba biti pažljiv i ne sugerisati da ovakva prezentiranja ogledavaju postojeće mišljenje, ili te žinu pogleda unutar zajednice, za ovo ili za nešto drugo pitanje. Takođe, sve dok se sadržaj komentara može sažeti, ni u jednom slučaju ne treba dati bilo kakve brojčane podatke o prikupljenim komentarima za dotično pitanje.

5.1.5 Telefonsko glasanje

“Telefonsko glasanje” - kada se gledaoci / slusaoci pozivaju da telefoniraju na jednom ili na nekoliko telefonskih brojeva, prilikom mehanickog brojenja njihovih “glasova” postoji mogućnost manipulisanja od bilo koje “grupe za pritisak”. Ono ima informativnu valjanost i mogu biti varajuće.

Vesti i faktički programi na RTK ne vrše istraživanja posredstvom telefona i ne emituju rezultate takvih glasanja. Izuzetak su samo nekoliko umereno zabavni programi, u kojima je glasanje telefonom prilagodeno metodologiji i drugim međunarodnim natjecanjima, gde se nedostatak ozbiljnosti i verodostojnosti glasanja preko telefona, izbalansira drugim metodama glasanja i vrednovanja natjecatelja i učesnika.

5.1.6 Telefonski pozivi

Telefonska javljanja na RTK obično su direktna. To znači da urednici neprestano moraju biti alarmirani zbog bojazni od mogućnosti da neko može prekršiti zakon i da vredi u pogledu ukusa, dostojanstva ili jezika.

Da bi smanjili opasnost, urednici treba da savetuju moderatore kako bi bili u stanju da spase program iz nelagodnih situacija, brzo i lepim ponasanjem. Ovo se obično može postići prekidom telefonske veze dok s druge strane moderator nastavlja diskusiju. Kada urednik predviđa probleme po nekom pitanju u programima sa telefoniranjem, oni koji nameravaju telefonirati kao i moderatori trebaju instrukcije pre početka sa direktnom emisijom.

U takvim programima oni koji telefoniraju trebaju se predstaviti imenom i prezimenom, što je veoma značajno u programima koji tretiraju politička pitanja (glasanje o ličnostima i izjavama, idr.)

Predstavljanje imenom i prezimenom se ne traži obavezno i kod takozvanih savetodavnih/informativnih programa (programi o zdravlju, programi za poljoprivredu i dr.)

5.2 Intimnost i prikupljanje informacija

5.2.1 Intimnost naspram javnog života

Intimnost jednog pojedinca unutar emisija RTK podrazumeva licni i privatni život pojedinca, odvojenog od njegovog javnog života.

Ponekad novinari ostavljaju utisak da krše intimnost pojedinca. Ovo se mo že narediti samo ukoliko privatan život pojedinca doovodi u opasnost ili postaje deo njihovog javnog života, ili pak postaje stvar zakonske javne zabrinutosti.

Ima mnogo slucajeva kada se pojedinac ne mo že ili ne treba identifikovati. U ovom slucaju sa identifikacijom podrazumevamo vise od nepominjanja imena pojedinca. Takode ovo podrazumeva neupotrabljavanje slike nenapominjanje nekog detalja posredsvom kojeg bi se mogla identifikovati osoba.

I onda kada licne afere jednog javnog lika postaju objekat istrage, oni ne gube automatski sva prava na intimnost. Novinari RTK treba da razgranice sebe na relevantne cinjenice, odstraneci govorkanja.

Emitovane informacije treba da budu znacajne i istinite. Nije dovoljno samo ako se ka že da su interesantne. Sustinsko je ako delujemo unutar okvira koji postuje pravo ljudi na intimnost, koji ih tretira pravicno, ali koji istovremeno nam dozvoljava da istra žujemo i da podi žemo pitanja koja su od interesa za publiku.

Ima slucajeva kada je za stvaraoce programa da deluju na privatnom posedu i bez unapred tra žene dozvole za to. Ponekad publika ima iopstu pristupnost na privatnom posedu. Ponekad, ulazak bez dozvole mo že da predstavlja pogresan postupak(za koji policija nema ovlascenje). Bilo kako, kod takvih postupaka postoji opasnost kriminalnih prekrasaja. Za stvaraoce programa va žno je da detaljno shvate zakone ulaska bez dozvole.

Saglasnost za takve postupke se daje od glavnog urednika.

5.2.2 Identitet osumnjicenog

Prilikom izestavanja o osobama koje su pod istragom policije treba imati u vidu da li je va žnji interes publike ili odbrana pojedinca.

U slucajevima kada se informacija dobivena od policije ili drugih organa gonjenja do te mere otkriva identitet osumnicenog (npr. Njegovi inicijali i sl.) kada je veoma tesko skrivati njegov identitet u izvestaju, imena i druge informacije se mogu objavljivati, ali ovo tra ži prethodno prihvatanje od strane glavnog urednika.

5.2.3 Identitet optu ženog

Kada se jedna osoba optu žena za krivicno delo identifikuje u jednoj emisiji ; tada se emituje samo deo sudskog procesa; između trenutka optu ženja i sudenja mo že postojati jedan du ži vremenski interval

Programsko osoblje mora biti svesno cinjenice da bi posledice po jednu nedu žnu osobu mogle biti veoma velike. Kada se jedan optu ženi za krivicno delo identifikuje onda treba imati i jedan prateci izvestaj o sudskoj odluci. Programi RTK ce pridodati potreban znacaj cinjenici da se optu ženi na sudu ne prikazuje u uvredljivim okolnostima.

5.2.4 Identitet žrtve zlocina

U vecini slucajeva emitovanje identiteta žrtve zlocina samo sto dodatno povecava tugu, more i trauma te osobe.

Obicno rtk ne emituje identitet žrtve zlocina, posebno ne onda kada se radi o zlocinima protiv licnosti, npr., seksualno napastvovanje, izuzev u jednom od ovih oklnosti :

- a) žrtva pristaje na davanje identiteta (pismeno ili snimljeno);
- b) žrtva se dobrovoljno pojavljuje u hronici za emitovanje ;
- c) kada je interes javnosti o doticnom pitanju od izuzetne va žnosti;

U slučajevima kada jedna žrtva optužuje nekoga za zločin protiv nje / njega, bez potrebnog sudskog postupka, RTK ne obezbeđuje njoj / njemu privilegiju anonimnosti žrtve. Sto više emitovanje optužbi zavisi od jednog celovitog sagledavanja od strane rukovodioca programa i zakonske sekcije, o verodostojnosti osobe, o dokazima koje donosi ona / on, i procenu opasnosti za lažnu optužbu od optuženog.

Osim u slučajevima kada žrtva umire, RTK ni u jednoj drugoj okolnosti ne identifikuje maloletnika koji je žrtva zločina.

5.3 Zastita izvora informacija

RTK snažno podržava načelo zaštite izvora novinara. Informacije za koje javnost mora da sazna ponekad se mogu obezbediti samo posredstvom tajnih izvora. Novinari često razgovaraju nezvanicno sa javnim licima i drugim licnostima. Ako se, zbog načela, ne bi sacuvala tajnost izvora informacija to bi zaustavilo slobodan protok informacija sto je sustinsko za vitalnost demokratskog društva.

Informacije iz jednog izvora koji se neće javno identifikovati, mogu se koristiti od novinara ako je izvor informacije poznat za njega i ako one imaju verodostojnost - prima facie. Bilo kako da bude, da bi se izbegla mogućnost manipulacija u emitovanju netacnih i predrasudnih informacija, novinar treba pažljivo da preispita sigurnost izvora, obezbeđujući dodatne potvrđne dokaze jos od najmanje dva druga adekvatna izvora. Obelodanjivanje izvora informacijauutar novinarske linije odgovornosti se ne treba pomesati sa javnim otkrivanjem izvora informacija. Glavni urednik takvu informaciju treba tretirati sa apsolutnom tajnoscu. Ukoliko glavni urednik smatra da izvestaju nedostaje jedan elemenat koji bi ga ucinio verodostojnim, on / ona mogu odbiti emitovanje jedne takve vesti.

Zastita izvora jeste jedno eticko i profesionalno pravo, koje je, isto kao i kod ljecnika i pravnika, povezano sa posebnim obavezama i pravima.

Zastita izvora nije zakonsko pravo i, posebno kada se radi o javnoj bezbednosti ili o nekom zlocinu, sudovi i drugi organi mogu tražiti od pojedinca da razotkrije njegove izvore informacija. U takvim slučajevima RTK neće savetovati svome radniku da odbije povinovanje

sudskoj naredbi. No, pravni savetnik RTK ce biti na raspolaganju za savete i mio že da zatra ži od suda da pa žljivo odmeri interes javnosti, pre nego sto odlucuje rskrinkati novinarsku tajnu, ili pak, ako sud insistira na izvrsavabnju svoje naredbe, pravni savetnik RTK mo že zahtevati da se saslusanje vrši ipred kamere.

5.3.1 Anonimni ucesnici na programu

Tacnost i integritet u novinarstvu tra že da identitet i kredencijali jednog intervijuisanog, budu vidljivi javnosti.

Ukoliko jedan intervijuisani ili ucesnik na programu bude anoniman, ukoliko se njegov identitet skriva, ili mu se glas promeni, to je isto kao i skrivanje doticnih informacija od javnosti, da bi se prosudilo o komentarima licnosti, sto po sebi mo že uvecati mogucnost neodgovornih izjava od ucesnika.

Ima slicajeva kada vrednost informacija (koja se merisa znacajem dovodenja informacije u pa žnju javnosti) koja se prenosi posredstvom jednog intervijuisanog, ili drugog anonimnog ucesnika, biva veca od samog suprotstavljanja naspram anonimnog predstavljanja, te se u takvim slucajevima ova metoda mo že opravdati.

U slucajevima kada se tra ži pravljenje anonimnog intervjuja, treba obezbediti podrsku / dozvolu glavnog urednika informativnog programa.

5.3.2 Odbijanje pojavljivanja na programu

Svako ima pravo da odbija pojavljivanje na programu. Kada audijencija s pravom upita zasto se jedna osoba nije pojavljivala na programu, onda bi bilo pravicno da se objasnjava njegovo odbijanje.

5.3.3 Embargo

Urednici i novinari treba da postuju embargo na jedan odredeni material. Ponekad je moguće da se izvor informacija ubedi da ukine ili promeni njegov embargo. Ako se embargo prekrši od strane drugih medija, RTK ce to smatrati kao opravdanje da deluje na isovetan nacin.

5.4 Vesti

Vesti su osnovna kategorija novinarstva. Vesti treba da budu jasne, sigurne, tacne i otvorene za proveru. Vesti ne treba da sad že elemente komentare. RTK se uzdr žava od emitovanja takozvanih komentiranih vesti, koje mogu biti sa predrasudama ili varljiva. Onde gde nije moguće da se provere sve cinjenice, izvori informacija se moraju jasno citirati (verodostojne agencije i sl.).

5.5 Izvestavanje

Izvestavanje je najprostranija kategorija na informativnom programu. Izvestaci i autori vesti treba da izvestavaju na osnovu cinjenica. Sve cinjenice koje se izvestavaju treba da se provere; tamo gde proveravanje nije moguće treba da jasno navedemo izvor. Izvestaji ne sadr že elemente komentiranja, pa se RTK suzdr žava od emitovanja komentirajucih izvestaja.

5.6 Intervjuisanje

Nosilac intervjuja mo že prethodno da informise intervjuisanog o nameri razgovora. Intervjuisanom se trebaju dati neka saznanja koja se ticu vremenskom trajanju intervjuja koja ce se obuhvatiti programom, dajuci mu do znanja da trajanje nije veće od ono sracunatog i da se, u nekim slucajevima, taj razgovor mo že i da se uopste ne upotrebi. Kada se rade intervjui RTK treba da se ponasa u skladu sa uslovima sa kojima se složila pre intervjuisanja.

Kada se više ljudi posebno intervjuise za potrebe istog programa ili niza programa, ni jednom od ucesnika se ne treba dozvoliti ds pogleda ili da saslua komentare drugog.

Intervjuisani se mo že informisati sa sadr žajem intervjuja, ali mu se ne mogu unapred dati i pitanja.

Ko god izra žava diskutabilna stajalista tokom intervjuja treba se rigorozno kontrolisati. Ljudi na vlasti i oni koji traže do dodu na vlast, oni koji brane ili napadaju odredene politike, moraju se isto odnositi prema sadr žaju.

Intervjui na RTK ne bi trebalo da izgledaju kao da su u prilog jednog

odredenog stajalista, oko je takvo stajaliste protivrecno. Oni treba da budu profesionalni: ta istra žuju odgovore i da objasnjavaju dileme. Novinari se moraju izbeci dojma pristrasnosti, posredstvom promene intonacije ili posredstvom nepa žljivih reci. Ukoliko neki sagovornik odbija da bude intervjuisan, ako mu se prethodno ne daju pitanja koja ce mu se postaviti, onda bi stvaraoci programa trebali razmotriti da li je vredni ici dalje. Ako pak odluce da nastave, onda u emisiji oni trebaju tacno navesti uslove pod kojima je ostvaren intervju.

Nisus vi intervjui izazovni. Neki se intervjui rade sa namerom informisanja, objasnjavanja ili zabave. Ljudi koji se intervjuisu u svojstvu svedoka ili strucnjaka treba da se ohrabre, umesto da budu izazvani. U slucajevima intervjuisanja partija sa razlicitim stajalistima istoga subjekta, urednici su du žni da drugoj strain daju mogucnost odgovora u narednom izdanju programa. Kada se intervju snima za kasnije izdanje, zainteresovani se trebaju tretirati pravicno. Ovo podrazumeva i objasnjenje da ce njihov intervju biti emitovan. Intervjuisanom kojem se tra ži da odgovori na posebne kritike usmerene prema njemu, treba dati mogucnost da odgovori u svakoj od glavnih tacaka sadr žaja iz celovitog snimanja. Odabiranje samo slabih odgovora intervjuisanog nije pravicno.

Programi treba da budu pa žljivi kada se slo že da predstave kao direktan, intervju koji ce se snimati. Okolnosti se mogu promeniti pre emitovanja, sto mo že ciniti neprilagodnim koristenje snimljenog materijala u celosti.

5.6.1 Intervjui posredstvom telefona

Osoba koja bude pozvana telefonom treba da se informise sa namerom intervjuja, i treba dobiti njegovu dozvolu pre emitovanja istog.

Kada se ovakvi intervjui, posredstvom telefona, rade suceljavanjem razlicitih partija o istom pitanju, prethodno se oba intervjuisana obavestavaju o prisutnosti jedan i drugog i ako se dobije saglasnost, onda se treba pru žati mogucnost za jednu kratku repliku. Kada se radi o pitanju koje je protivrecno za javnost, izbalansiranje je neodlo žno.

5.7 Komentar

Misija RTK tra ži informisanje javnost sto je sire moguće na izbalansiran i nepristrasan način o domaćim i međunarodnim događajima. Iako je moguće da su novinari stvorili svoja određena mišljenja u vezi jednog pitanja o kojem oni izveštavaju, oni nikako ne mogu da tokom izveštavanja koriste samo one činjenice koje idu u prilog njihovom ličnom mišljenju. Prilikom emitovanja subjektivnih mišljenja novinara, to se jasno mora staviti do znanja audijenciji. Obzirom da se subjektivno mišljenje često oslanja na određene činjenice, urednici treba da budu sigurni da će skeme i sadržaji komentara biti sto je moguće pluralističniji.

Komentari moraju da budu izbalansirani obuhvatajući sva glavna gledišta oko određenog pitanja. Ni jedan novinar ili urednik, zaposlen na RTK nema monopol nad komentarima. Isto pravilo va ži i za nezavisne komentatore.

5.8 Plaćanja

Obično RTK ne plaća izvore informacija.

5.8.1 Plaćanja za izvore informacija

Ako se pojavi izuzetak kada se predviđa plaćanje izvora informacija, onda je potreban pristanak glavnog urednika. Činjenica da su ova plaćanja izvršena mora se obelodaniti tokom emitovanja programa.

5.8.2 Plaćanje honorara

S druge strane postoji i zahtev da se u određenim okolnostima plaćaju lica od kojih se tra ži da učestvuju na informativnim programima. Određivanje takve vrste plaćanja vrši se na osnovu postojećeg stepena radnika RTK.

5.8.3 Plaćanje članova parlamenta, državnih savetnika, ministara i zvaničnika političkih partija

RTK neće vršiti ni jednu vrstu plaćanja ni zbog jednog razloga za spomenute zvaničnike. Ova zabrana važi za sva plaćanja, obuhvatajući i honorare za predstavljanje, prava rukopisa, putni ili životni troškovi, ili drugi troškovi koje treba da snose oni sami.

5.9 Pokrivenost posebnih događaja

5.9.1 Pokrivenost demonstracija

Postoji mnogo načina za ostvarenje prava za proteste i demonstracije, obuhvatajući marseve, zaposedanje zgrada i drugih mesta, opkoljavanje mesta strajkacima, ostajanje sedeci, strajkovi gladu i druge slične inicijative od strane pojedinaca i grupa.

Mnogo javnih događaja se planiraju i ostvaruju posredstvom privučenja medijalne pažnje i medijskog pokrivanja tih događaja. Izražavanje njihovih sloboda i prava ne treba da rezultira gubitkom sloboda i prava drugih, posredstvom RTK.

Mogućnost manipulacija prilikom takvih pokrivanja često je velika.

Novinari RTK treba da ispostuju ove smernice :

a) Odluka o pokrivanju demonstracija se ne treba saopštiti nikome van RTK. Odluka za medijsko pokrivanje jednog takvog događaja može uticati na učestvovanje i planiranje

b) Novinari treba da održavaju odstojanje organizatore i demonstrante i da ne dozvole doimanje da je njihovo izveštavanje jednostrano. Urednici treba da budu pažljivi i da za ovakve prilike odrede najbolje novinare i izveštace koje imaju na raspolaganju.

c) Izveštacke ekipe trebaju da budu pažljive naspram lica ili grupacija koja jasno manifestuju ispred kamera i mikrofona.

d) Izveštacke ekipe ne treba da predlažu ili upute neki zahtev demonstrantima koji može dati sasvim drugi tok događajima.

e) Novinari treba da istra žuju i da izvestavaju o identitetu organizatora i nameri demonstracija, kao i o broju ucesnika.

f) U slucajevima kada se jedan planirani javni dogadaj narušava demonstracijama, ipak on mora da ima medijsku pokrivenost koja joj pripada.

g) Odluka za emitovanje izvestaja treba vise da se oslanja na znacaj dogadaja, protesta ili demonstracija, nego li na glasove i prizore koje ona stvara.

h) Izvestaci i urednici koji pokrivaju demonstracije i nemire treba da budu veoma pa žljivi i ne dozvole da se u direktnim prenosima upotrebi jezik mr žnje, od strane ucesnika u tim dogadajima. Ako se ipak ovo dogodi, oni treba da intervenisu i da se jasno distanciraju, ili mo žda i da prekidaju direktan prenos.

i) Urednici i izvestaci koji pokrivaju vanredne dogadaje trebaju biti veoma pa žljivi pri citiranju i proveravanju izvora i cinjenica. Ako nisu sigurni, onda oni treba da konsultuju najmanje dva nezavisna izvora.

j) Odgovorni urednici treba da budu jako pa žljivi u svojim odlukama za direktan prenos demonstracija. Oni treba da budu svesni da se i mirne demonstracije, u određenim socijalnim i politickim okolnostima, mogu prerusiti u nasilnicke nemire, posebno kada se zemlja suceljava sa politickom nestabilnoscu.

k) Urednici treba da ucine sve kako bi se predusreli javni pozivi za nemire posredstvom televizije ili radija, posebno kada se radi o direktnim prenosima.

5.9.2 Gradanski nemiri

Jasno je da u nekim slucajevima nemira ili nelagodnosti gradana, prisustvo kamera i mikrofona mo že isprovocirati nasilje. Kada se rade planovi za pokrivanje dogadaja u kojima se mo že ocekivati gradansko nasilje, treba da se preduzmu prethodne mere pa žnje kako bi obezbedili da se prisustvo novinara RTK, kamera ili mikrofona, ne bi shvatilo kao provokacija. Ukoliko njihova prisutnost podstice jednu potencijalno opasnu situaciju, oni treba da obustave upotrebu aparata za snimanje i u nekim slucajevima da ih skrivaju.

5.9.3 Terorizam

Novinari RTK treba da budu sigurni da sa svojim delovanjem ne dovode jos vise u opasnost živote talaca ili da ne uticu na napore zvanicnika za njihovo oslobadanje.

Prilikom izvestavanja iz jednog teroristickog akta, novinari i ekipa kamermana treba da ispostuju sledeca uputstva :

a) Svako direkto objavljivanje od terorista / dr žaoca talaca koje sadr ži informacije o sadasnjim teroristickim aktima, ili onih planiranih za kasnije, odmah se treba dostaviti glavnom urwedniku informativnog programa.

b) Nijedan direktan snimak neke izjave ili intervjuja sa teroristima / dr žaocima talaca se ne mo že emitovati bez ovlascenja glavnog urednika informativnog programa. Ovo ovlascenje ce se dati samo u retkim slucajevima.

c) Izjave ili zahtevi terorista / dr žaoca talaca predstavljaju sastavni deo ovog incidenta. Ipak, u vecini slucajeva, ovo se treba emitovati sa žeto ili uredivackoj formi kako bi se izbegla opasnost od manipulacija.

d) Telefonski kontakti ili drugi direktni kontakti sa taocima ili teroristima / dr žaocima talaca, ili sa obema stranama, treba da se urade samo ako, po proceni glavnog urednika informativnog programa, ova aktivnost ne utice na razgovore zvanicnika i ako jedan takav postupak ne dovodi u opasnost bezbednost talaca.

5.10 Izvestavanje o zlocinu i nesrecama

Kada se izvestava o zlocinima ili nesrecama treba da se suzdr žimo od senzacionalizma. Televizija i radio mogu da uvecaju strahovanje ljudi d ace postati žrtve zlocina. Mi trebamo nastojati da otklonimo stvaranje neosnovane panike, ali treba da nastojimo za izbalansirano pokrivanje zlocina osvescijuci ljude o opasnostima nasilnog zlocina. Kada izvestavamo o zlocinu treba da imamo u vidu da pravo na informisanje ne treba da bude iznad prava pojedinaca na intimnost.

5.10.1 Profesionalna sredstva

5.10.1.1 Tekst

Tekst se treba usredotociti na cinjenice. Ovde va ži nacelo po kome je svako nevin sve dok ga sud ne proglasi krivim. Kada izvestavamo o kriminalnim aktima, mi mo žemo govoriti o osumnjicenicim, ali ne i o zlocincima. Kada posedujemo informacije iz zvanicnih izvora, treba da obelodanimo iz kojih su izvora prikupljene koriscene informacije od strane novinara.

Na primer, mi ne mo žemo reci: "kaže se...", "rec je o...", nego treba da navodimo : " komsije žrtve kažu", "suseljani tvrde", "svedoci su nam potvrdili da su videli...", itd.

Novinar bi voleo da se oslanja na otkrica iztra žnih zvanicnika, policije i strucnjaka.

Tamo gde novinar primecuje nesigurnost, kontradikcije, prevaru, pasivnost ili devijaciju u istrazi jednog zvanicnika i kada je sam prikupio dovoljan material za paralalno istraživanje, treba da informise glavnog urednika.

Zvanicni izvori objavljuju inicijale osumnjicenicih. Kada se radi o javnim licnostima (iz politike, sporta, show biznisa itd.), mo že se objaviti i puno ime, nakon dobijene saglasnosti od glavnog urednika. Treba navesti izvor vesti.

5.10.1.2 Slika (Fotografija)

Tokom snimanja i emitovanja izvestaja o zlocinu, trebamo imati u vidu da nije u skladu sa nasim profesionalnim i etickim standardima:

a) Predstavljanje nezasticenicih žrtava, slike krvi na licu izbliza, leseva isl. ; takve se scene trebaju snimati iz distance, gde se detalji koji mogu otkriti identitet žrtve ne mogu videti. Jedan savetkoji vam mo že pomoci prilikom biranja scene koju treba emitovati: snimatelj i urednik treba da budu naviknuti na emocionalna stanja bli žnjih koji doznaju za nesrecu posredstvom televizije.

b) Predstavljanje automobilskih tablica, kućnih brojeva i drugih detalja koji mogu posredno da identifikuju žrtvu; isto pravilo važi i ovde: snimatelj i urednik treba da izaberu prizore koji neće omogućavati identifikaciju žrtve.

c) Predstavljanje pojavljivanja optuženog na sudu, dok je još uvek u pritvoru, pre objavljivanja sudske odluke, sa izuzetkom kada se to događa na sudu, sudskim nalogom

6 ODNOSI SA MEĐUNARODNIM I PRIVREMENIM DRŽAVNIM ZVANIČNICIMA / VLADINIM ORGANIMA

RTK deluje u skladu sa UNMIK-ovom Uredbom 2001/13, 2000/19, kao jedan javni medijski servis, autonoman i nezavisan. Rukovodstvo programa i novinari (u sklopu Ustavnog Okvira za samoupravu na Kosovu) saraduju sa međunarodnim ili privremenim vladinim organima / zvaničnicima na ravnopravnoj razini – od kojih ne primaju niti izvršavaju njihova naređenja ili uputstva.

Programi RTK izveštavaju na potpun i detaljan način o radu UNMIK-a, OESB-a, KFOR-a, vlade i drugih privremenih organa, i pokrivaju njihovu aktivnost sa potrebnom tačnošću, dok u detalje odslikavaju stajališta opozicije i predstavnika civilnog društva.

Urednici i novinari treba da održavaju profesionalno odstojanje naspram svih vladinih instrumenata, jer bi u protivnom mogli da dovode u opasnost integritet institucije u kojoj rade.

Zakonske regulative o državi i vojnoj tajni obavezuju zvaničnike u institucijama koje država ova dokumenta. Jedna vojna ili državna tajna, u određenim okolnostima, može poslužiti kao pokrivenost za interese pojedinaca, grupa ili određenih službi da bi skrivali od javnosti važne činjenice ili ilegalne aktivnosti. Objavljivanje jednog dokumenta koji može da ugrozi državnu bezbednost treba da bude pažljivo i na visokom stepnju profesionalnosti od strane glavnog urednika u saradnji sa direktorom programa.

6.1 Odnos prema vojsci

Tokom pokrivanja vojnih pitanja rukovodstvo programa RTK postuje demokratska načela po kojima se vojska povinuje civilnoj vlasti.

6.2 Odnos prema policiji

RTK, posredstvom emitovanja policijskih poruka ili oglasa o problemima u saobraćaju ili hitnim slučajevima, pomaže javnost. Program vesti, posebno onaj na regionalnom i lokalnom nivou, obično prosleđuje policijske pozive u vezi sa nekim ozbiljnim zločinom.

Programi RTK prikazuju policiju na isti način kao kad prikazuju druge državne organe. Informativni program treba da sagleda ulogu policije na nepristrasan način.

Neke policijske snage dozvoljavaju grupama novinara da ih prate tokom posebnih akcija. Urednici i novinari treba da razmatraju razloge za i protiv prihvatanja ovih poziva. Postoji jasna javna korist kada se vidi način sprovođenja jedne policijske akcije. U načelu jedan takav događaj nastoji da stvori pozitivni utisak; On može da ponudi pristup na samo jednom delu jedne velike operacije; kod pokrivanja takvih operacija postoji izgledna opasnost da se i sam medij pretvori u deo te operacije.

Može biti da policija pokuša da obezbedi pristup naspram neemitovanih materijala, koji su snimljeni tokom istrage neke kriminalne radnje. Urednici i novinari, pre nego što odlučuju da prate neku operaciju, treba da imaju na umu da se mogu sukobljavati sa ovim pitanjem.

Urednici mogu proslediti policiji snimljene materijale od strane kamermana RTK samo ukoliko se oni službeno traže, posredstvom nadležne sudske odluke sa opravdanjem o akciji.

Javnost je zaokupljena mogućnošću da ljudi oponasaju ponasanja koja oni vide i slušaju na televiziji i na radiju. Mi treba da nastojimo kako bismo obezbedili da se asocijalna ili kriminalna ponasanja koja se prikazuju na našim programima, ne kopiraju, tj., ne oponasaju, posebno treba da budemo pažljivi kada govorimo o kriminalnim tehnikama.

Faktički izveštaji o jednom ubistvu, ili samoubistvu, trebaju izbegavati grafičke detalje. Programi treba da odvrcaju pažnju od određenih metoda ubistva.

Posebna uređivačka pažnja treba da se posvećuje nekoj drami koja izgleda da eksploatise ili slavi ubistva ili samoubistva.

Na programima RTK za decu treba izbegavati pušenje i konzumiranje alkohola. U dramama i faktičkim programima ima slučajeva kada je pušenje od sustinskog značaja za lik jednog događaja. Na opštim programima, kao što su debate u studiju, zabranjuje se pušenje kao i svaka vrsta lekova ili alkohola.

7.1 Ilegalne metode prikupljanja vesti

Ilegalne metode prikupljanja vesti treba da se primene samo ako postoji zakonska osnova za to, imajući obzira prema postenosti i upada u intimnost i ako je informacija koju želimo da imamo od velikog značaja za javnost, i koja se ne može dobiti na drugi način.

7.2 Loke (krivo) predstavljanje

Prevara se ne treba koristiti za dobijanje informacija. Zaposleni u RTK ne treba da skrivaju svoj identitet da bi obezbedili pristup informacijama.

Ne, mogu postojati slučajevi kada jedan novinar, zbog legitimne potrebe programa, ne kaže svoju/njenu profesiju, tražeći informacije kao jedan običan pripadnik javnosti. Obično se ovakva istraživanja rade na mestima van domaćaja obične javnosti.

Nëse konsiderohet e rëndësishme dhe në interes të publikut që të kërkojë informata pa e treguar qëllimin gazetaresk, në vendet në të cilat publiku zakonisht nuk ka qasje, duhet të merret miratimi i kryeredaktorit të programit.

7.3 Skrivane kamere i mikrofoni

Po pravilu, skrivane kamere i mikrofoni ne treba da se upotrebe za pprikupljanje informacija.

Mož e biti sluc ajeva kada se upotreba ovih skrivenih sredstava snimanja mož e oznac iti važ nom za javnost. Takvi sluc ajevi, recimo, mogu obuhvatiti prodaju droge na ulici.

No, i kada je to opravdano, skrivena snimanja izlaž u opasnosti poverenje javnosti naspram RTK. Zbog toga se ovlasćenje prethodno mora obezbediti os atrane glavnog urednika. Ovlascenje se mož e dati samo ukoliko dobivena informacija služ i jednom znac ajnom cilju, kada je neophodan za tu svrhu i ne mož e se ostvariti na drugi nac in. Tim vise, ovo se treba koristiti prilikom teskih zloc ina.

Zabavni i drugi programi mogu sadrž atti ulic ne ankete, ako su ljudi koji su se intervijuisali dali pristanak za emitovanje snimljenog materijala.

7.4 Curenje zvanic ni/tajnih informacija

Curenje informacija od vladinih institucija je poseban nac in anonimnog informisanja koji se koristi kada odredeni drž avni zvanic nici ž ele da informisu javnost o poverljivim pitanjima. Ova informacija mož e biti korisna, ali nosi u sebi i mogucnost prevare, obzirom da namena informacije nije uvek otkrivanje istine. S toga objavljivanje jedne takve informacije za urednike i novinare uvek jeste etic ki izazov. Informacija iz takkvih izvora se uvek treba paž ljivo kontrolisati sa aspekta poverljivosti i namere. No, ona mož e da predstavlja važ an deo u izvestavanju vesti.

Istraživačko novinarstvo zahteva velike sposobnosti kao i ocuvanje i striktnu primenu standarda tačnosti. Istraživačko novinarstvo ne sme se obavljati bez adekvatnih izvora i bez potrebnog vremena, kako bi se do kraja istraživalo.

Programi mogu navoditi javnost ka određenim zaključcima o tretiranom pitanju. Ovo treba da budu logički zaključci, proizašli iz činjenica a ne izraz uređivača koji mnenja ili nepravedan način predstavljanja.

Sustinsko je da se, u skladu sa načelima tačnosti, integriteta pravičnosti i celokupnosti, programi oslanjaju na veoma detaljnom i pravilnom istraživanju. Oni treba da imaju u vidu sve moguće relevantne činjenice kao i spektar misljenja o dotičnom pitanju.

Mogućnost za reagiranje (ispravku) jeste sustinsko za istraživački program. U interesu pravičnosti svim neposredno dotičnim stranama treba da se pruži mogućnost iznošenja svog stava.

Da bi otklonio mogućnost izmanipulisanja zbog netačnih i predrasudnih informacija, novinar mora pažljivo preispitati verodostojnost izvora i da obezbedi potvrđene činjenice iz drugih izvora koji se dotiču u određenom pitanju.

9 OBRADA PODATAKA

9.1 Domacini i voditelji intervjua

Domacini i voditelji intervjua treba pravilno da tretiraju svoje goste. Oni ne treba da budu kritični ili zahtevni prema nekima, a pomirljivi i podržavajući prema drugima. Takođe, za ocuvanje verodostojnosti, sustinsko je da se oni sudržuju od svojih ličnih stavova, ne samo u njihovim izjavama, nego i u načinom vođenja razgovora i odabiranja pitanja.

9.2 Izvestaci

Uloga izvestaca jest da javnosti prenosi vesti na maksimalno korektan, tačan i pošten način.

Pružajući celovito pokrivanje, izvestac može poželeti da pruži i kontekst vesti i događaja. Zbog ove namere oni mogu da daju neko istorijsko objašnjenje obezbedimo što jasnije objašnjenje o događajima, vestima, licnostima i pitanjima.

9.3 Komentatori gosti

Prema definiciji, komentator gost jeste pozvani gost koji daje mišljenje o društvenim pitanjima. Zbog svog karaktera kao javni servis, RTK ne prihvata za svoja mišljenja ovih komentatora, koje poziva sa namerom artikulisanja različitih alternativnih mišljenja o datom pitanju.

Zakupljanje RTK jest da obezbedi predstavljanje jednog širokog spektra mišljenja, posebno kada se radi o isuviše protivrecnim pitanjima. Zbog toga RTK bira komentatore čija ih sprema kvalifikuje da daju stručna mišljenja, oslanjajući se na tačne informacije.

Svaki aspekt licnih ubedenja komentatora mora jasno predstavljati, kako bi javnost imala jedno stajalište iz kojeg bi procenila govornikove poglede.

Na primer, treba da se istakne položaj ili grupacija kojoj pripada, kvalifikacija predavaca ili druga kvalifikacija. Opisivanja kao "nezavisni transmitter" ili "nezavistan pisac", ne upotpunjavaju ovaj uslov.

9.4 Uređivanje

Proces uređivanja treba da rezultira realnim predstavljanjem onoga koje se stvarno videlo i čulo.

Bez obzira na vremensku ograničenost koju postavljaju producenti na

radiju i televiziji, uređivanje c lanaka treba da bude jasno i saž eto.

Ono sto stvarno proizilazi iz selekcije i uređivanja jeste jedna saž eta stvarnost, deo stvarnosti, koja nedvosmisleno treba da odlikava sustinsku stvarnost, bez iskrivljavanja.

9.5 Uređivanje intervjua

Ovde su značajna uputstva za uređivanje intervjua ;

- a) Pitanja i odgovori se ne trebaju uređivati, kako se ne bi promenio originalno značenje, ili da se ne iskrivljuje pojam intervjua kao celine;
- b) Odgovori dati u jednom kontekstu, ne treba da se uređuju na nekom drugom kontekstu
- c) Odgovor na pitanje ne treba da se postavi onako, kako bi se shvatio kao odgovor na neko drugo pitanje a ne na ono postavljeno.
- d) U slučajevima kada proces uređivanja zahteva ponavljanje pitanja, reagiranje ili brisanje, treba da se sačuva namera i priroda originalnog reagiranja.
- e) Slušaoци i gledaoci ne treba da se varaju, kao da je između ljudi vršen razgovor, ako se takav razgovor uopšte nije snimao.
- f) Zbog poštenja i profesionalnosti, snimljenim intervjuiма ne treba dodati, promeniti, niti iskriviti bilo šta što oni nisu rekli, i ne treba unositi nova pitanja od strane voditelja intervjua.

9.6 Koriscenje arhivske grade

Ukoliko se audio-vizuelni material snimao mnogo ranije nego što će se emitovati na programu, posebno ako su se u međuvremenu govornikova gledišta ili poznata informacija promenjeni, onda se javnost mora o tome obavestiti.

Ponovno korištenje intervjua ili delova intervjua treba da se uradi na nac in koji nece iskrivljavati prvobitni kontekst intervjua.

9.7 Koriscenje tehnologije u uredivanju

U prikazivanju novinarskog materijala, specijalni efekti, obuhvatajuci i efekte tona, se moraju paž ljivo koristiti. U retkim sluc ajevima kada se oni koriste to treba uc initi sa strogom paž njom, kako bi smo se obezbedili da one ne iskrivljuju stvarnost, ili da ne bi proizveli efekat uredivac kog komentara.

Tac nost i verodostojnost se mogu kompromitovati zloupotrebon tehnologije radija i televizije, koja omogucuje raznovrsnost audio i vizuelnih efekata, kako bi se modifikovalo ono sto se emituje. Informativni programi na RTK, obuhvatajuci i informativne programe iz culture i sporta, trebaju izbegavati koriscenje specijalnih dezorijentirajucih efekata, koje omogucuje analogna (digitakna) tehnologija radija i televizije, kao i digitalnem kompjuterske tehnologije koje stvaraju jedan svet virtualne stvarnosti.

U sluc ajevima kada je koriscenje specijalnih efekata sustinsko i kada se najbolje uklapa u nameru programa, njohovo koriscenje se jasno treba naglasiti.

9.8 Sadrž aj prizora

Glavna osobina televizijske komunikacije jeste prizor, kao vremensko i prostorno portretiziranje dogadaja ili delovanja.

Zbog svoje dominantne sugestivne snage, slike su odluc ujuci c inilac za emocionalno i racionalno stvaranje i identifikaciju, posredstvom stvaranja utisaka, rasudivanja i misljenja o snimljenom i emitovanom materijalu.

Uopsteno, postoje dva dominantna pristupa kamera ; prvi je subjektivan i lic an (koristi se u snimanju fiktivnih programa) i drugi je objektivan i izvestac ki pristup (koji se koristi za snimanje factic kih programa). Uopste, jedan odredeni subjektivni pristup (ugao snimanja) u factic kim programima je neprimeren.

Prizori ili slike na fiktivnim programima se čine s namerom objektivnog prikazivanja događaja ili delovanja. To treba da pruži gledaocu priliku da stekne potpun utisak u vezi onoga što se zbiva ili događa. Jedini prihvatljivi fiktivni element ovde je vremensko trajanje, kada se stvarno trajanje događaja režiseri uređuje za određeno vremensko trajanje. Izuzetak od ovog čine direktni prenosi zbiljanja i događaja.

Vizuelni aparati, namerno ili nenamerno, omogućuju krivotvorene prizore događaja, okolnosti i ličnosti. S toga trebamo pažljivo razmotriti uglove kamere, post-proizvodne promene, kao i promene sadržaja, nakon primene tehničkih sredstava. Primena takvih procedura može da rezultira sa iskrivljenom portretizacijom stvarnosti, namećući javnosti jednostrane osvrte.

9.8.1 Snimanje, biranje formi i uglova

Poruka i portretizacija objekta mogu se dosta modifikovati upotrebom formi i uglova kamere. S toga kod fiktivnih programa trebamo se uzdržati od upotrebe visokih ili niskih uglova kamere, kada portretizujemo ljude, posebno političke ličnosti.

9.8.1.1 Donji ugao kamere

Donji ugao kamere pruža gledaocima podizanje položaja portretizovane ličnosti, dok gornji ugao kamere ima upravo suprotan efekat.

9.8.1.2 Približavanje i udaljavanje

Približavanje i udaljavanje imaju poseban psiholoski efekat i nose određene implikacije. Fiktivni programi treba da izbegavaju njihovo upotrebljavanje, sem ako ne služe nekom drugom cilju, jer i suviše ističu reakcije i crte jedne ličnosti.

9.8.1.3 Uglovi i tehnike kamera

Uglovi i tehnike kamera koji otkriju privatni život i reakcije portretizovanog pojedinca, ili intimne detalje, mogu se primeniti samo ako se prethodno s tim saglasila portretizovana osoba.

9.8.2 Uređivanje

Uređivanje snimljenog materijala jeste sustinska i legitimna tehnika novinarstva, sve dok se ponavljanjem sekvenci ili povećanjem učestalosti izmisljenih scena, ne iskrivljuje objektivno značenje zbivanja i događaja.

9.8.3 Upotrebljavanje kompjuterske tehnologije

Upotrebljavanje tehnika crtanog filma i specijalnih efekata može steti istinitosti i verodostojnosti snimljenog materijala. U faktičkim programima treba da izbegavamo upotrebljavanje efekata, kao što su okrućenje, sporo kretanje, dupla ekspozicija, ili drugi efekti koji modifikuju emitovanje, izuzev ako se oni ne primenjuju s namerom prenošenja što više informacija o događaju, zbivanjima ili licnostima.

9.9 Rekonstrukcija i simuliranje događaja

Svaka rekonstrukcija ili simulacija što je moguće više treba da se prilagodi događaju koji se portretizuje.

Rekonstrukcija ili simulacija mogu biti najpodesnije sredstvo u prenošenju određene vrste informacija, kao što je istraživanje svemira, ili događaji u vezi s nekom nesrećom. Ukoliko se jedan događaj ili njegov deo rekonstruiše ili simulira tokom programa, to se jasno mora staviti do znanja auditoriju posredstvom audio – vizuelnih sredstava.

događaja, oslanjajući se na pažljivom istraživanju. Ali oni nikako ne mogu izražavati svoje lično mišljenje ili predrasudu.

Namera predstavljanja konteksta i analize jeste da javnosti, koja se oslanja na emitovano novinarstvo – kao prevashodni izvor informisanja,

9.10. Arhivski material (grada)

9.10.1 Etiketiranje (naznac enje) arhivskog materijala

Arhivski material koji se upotrebljava za ilustraciju događaja ili tematskih pitanja mora se jasno naznac iti. Arhivski material ne treba koristiti za ilustraciju događaja na nac in koji bi gledaoce podstakao da veruju da se taj događaj odvija aktualno.

9.10.2 Zloupotrebljavanje arhivskog materijala

Koriscenje arhivskog materijala treba jasno da se pokazuje, ako to nije vidljivo iz konteksta izvestaja, posebno na vestima i aktualnim programima, gde se arhivski material mora naznac iti kao "arhivski material", ukljucujuci i datum kada je sniman.

Arhivski material se ne treba koristiti na nac in koji ce dezorijentisati audijenciju.

a) Arhivski material iz jednog događaja ne treba da se koristi za ilustraciju drugog događaja, na nac in koji bi naveo gledaoce da poveruju da se događaj aktualno zbiva.

b) Dramske portretizacije ili rekonstrukcije se ne trebaju predstavljati kao dokumentarni material. Kada koristimo jednu dramsku scenu, kao vid ispric anja događaja na dokumentarnom filmu, zbog nedostatka autentic nog materijala, onda se to mora jasno objasniti audijenciji.

c) Jedan se događaj mož e rekonstruisati sa glavnom namerom prenosjenja faptic ke informacije, zbog nedostatka autentic nog materijala, i to mora jasno da bude naznac eno audijenciji. Javnost ne sme imati neku sumnju gde se poc elo a gde se završavalo sa rekonstrukcijom.

d) Stalno ponavljanje istog arhivskog materijala da bi se ilustrovale razne teme koje se prikazuju na vestima ili aktualnim programima, mogu biti dezorijentirajuće, posebno kada se u njima obuhvacaju i slike prepoznatljivih osoba.

9.10 Arhivski material koji portretizira zloc in

Trebamo biti pažljivi oko ponavljanja arhivskog materijala koji se odnosi na zloc in e i žrtve. Za svaku upotrebu takve vrste potrebna je posebna odluka koja zahteva rasudivanje i ukus;

a) ne treba koristiti arhivski material iz jednog prepoznatljivog zloc ina, kako bi se ilustrovao drugi zloc in;

b) veoma retko može biti prilagodeno korisćenje prizora sa mesta zloc ina kako bi se unapred ocenjivala buduća istraga ili sudenje;

c) prilikom biranja arhivskog materijala za ilustraciju trebamo izbeći nepažljivu i cestu upotrebu rasnog, nacionalnog, religijskog i seksualnog materijala, kao i drugih stereotipa.

9.11 Mesanje aktualnosti i drame

U nacelu, novinarski programi ne treba da budu mesavina aktualnosti (audio-vizuelni prizori aktualnih događaja i stvarnih ljudi) sa dramskim portretiziranjem događaja i stvarnih istorijskih likova.

Javnost treba da bude u stanju da rasuđuje o prirodi dobijene informacije. Mesanje formi predstavlja jednu teskocu u rasudivanju audijencije, jer može učiniti jednu hipotezu da izgleda kao realna.

Ukoliko se pak prikazuje situacija, kada je jedno takvo mesanje upravo najbolji način za prenosenje doticne informacije, dramski deo mora se jasno naznaciti.

9.12 Satira

U informativnim programima satira se ne treba upotrebljavati, izuzev njene upotrebe na pravi nac in i sa namerom ozbiljne ekzaminacije znac ajnih pitanja. Kada se ona koristi, ima dvosmisleni efekat i njeno upotrebljavanje na informativnom programu mož e da stvori konfuziju kod javnosti u vezi prirode i namere programa. Satiric ni delovi se moraju prikazati na nac in koji ce se razlikovati od originalne informacije; mnenje, pogledi i informacije prikazane iz satiric kog ugla trebaju se lako prepoznati od aditorija.

10 POSTOVANJE VREDNOSTI SLUSALACA I GLEDALACA

10.1 Dobar ukus

Programi RTK treba da budu dobrog ukusa, sto znac i da oni moraju postovati i prikazivati prihvatljive drustvene vrednosti naspram kategorija kao sto su vulgarnost, uvrede ili seksualnih nastranosti.

Aditorij informativnog programa sac injavan je od razlic itih grupa, sa razlic itim pogledima o dobrom ukusu, i bitno se medusobno razlikuju.

Emitovalac programa ne mož e oc ekivati d ace imati potpunu slobodu rec nika izraž avanja ili vizuelnih prikazivanja, kao sto imaju izdavac i knjiga, pozorista ili filmovi, c iji c itaoci i gledaoci sami svesno biraju sta ce da c itaju ili gladaju.

No, bice sluc ajeva kada tokom prikazivanja (odslikavanja) stvarnosti nece biti toliko umesno uskratiti upotrebu jednog određenog jezika, prikazivanja nasilja ili seksualnosti, koji bi se inac e izbegavao u normalnim uslovima. Ukoliko bismo tako delovali onda bi smo negirali auditorijumu RTK pristup određenim događajima, koji mogu materijalno dobrineti za shvacanje sveta u kojem ž ive.

10.2 Izvestavanj o zdravstvenim pitanjima

Programi RTK postuju kao opste nac elo Hipokratovu zakletvu, koja zahteva da se ne c ini nista sto bi stedilo zdravlju pacienta. S toga izvestavanje o zdravstvenim pitanjima treba da postuje sledeca nac ela ;

Emitovane informacije i programi ne treba da svojim sugestijama izlažu u opasnostima zdravlje slusalaca i gledalaca.

Sve c injenice sa potencijalnom mogucnoscu uticaja na zdravlje ljudi, pre emisije moraju se kontrolisati od strane zdravstvenih steruc njaka, c ak i kada ovo mož e da rezultira zakasnjenjima programa.

Vesti i i drugi programi ne treba da uliju laž ne nade i oc ekivanja d ace se ubrzo otkriti neki "c udotvoran lek".

Zbog konflikta interesa trebamo izbegavati komercijalno reklamiranje lekova privatnih proizvođača.

Mi snaž no podrž avamo nac elo verodostojnosti podataka pacijenta, kao i njihovoj lekarskoj istoriji. Na nijedan nac in mi ne trebamo uvrediti osećanja ili ljudski ponos pacijenta./ Mi moramo biti potpuno svesni da emitovanje mož e dož ivotno da promeni njihov ž ivot.

Mi treba da mislimo o nac inima smanjenja tuge ili uznemirenosti ovih ljudi, posebno dece i teskih bolesnika.

Mi treba da postujemo intimnost srodnika pacijenata i drugih c lanova porodice.

Mi treba da stitimo intimnost ljudi i onda kad pokrivamo prirodne nepogode. U ovim sluc ajevima treba izbeci, ako je to moguće, snimanje (predstavljanje) ranjenih i bolesnih osoba.

U sluc ajevima sumnje, trebamo izbegavati izvestavanje o zdravstvenim pitanjima.

10.3 Seks

Neposredni prizori golotinje i erotike su prihvatljivi samo ako je jasno da su oni sustinski da određenu programsku informaciju, te da je ta informacija sama po sebi značajna kako bi opravdala emitovanje. Ovi prizori nikada se ne trebaju isticati ili koristiti samo da bi izazvali sok ili senzaciju.

10.4 Tuga (žalost) i patnja

Prizori patnje se mogu prikazivati samo onda kada je to potrebno kako bi se shvatio smisao značajne informacije za javnost. Kod prikazivanja tužnih prizora traži se diskrecija i ako se već koriste ne treba da traju bezpotrebno. Licna (privatna) tuga ponekad može predstavljati legitimnu nameru programa ali se ne treba iskoristiti za senzacionalne efekte, tako da se licna intimitet treba postovati.

10.5 Nasilje

Nasilje se ne treba prikazivati na informativnim programima RTK. Nasa je politika da ne prikazujemo nasilje, izuzev kada je njeno opisivanje sustinska činjenica stvarnosti.

Predstavljanje prizora nasilja treba da bude jedno tačno odslikavanje stvarnosti i prilagodeno kontekstu programa.

10.6 Oglasi pozornosti

Ukoliko program sadrži i material koji može da predstavi smetnju za neke grupe publike (posebno za decu) zbog scena nasilja ili seksualnog ponasanja, ježika, oglasi pozornosti treba da se upotrebe pre ili tokom emitovanja programa.

10.7 Prekidi programa

RTK može da informise javnost o vanrednim događajima ne čekajući narednu emisiju vesti. Televizija može da emituje informaciju titllovima, ne prekidajući pri tom redovan program, dok je radio ograničen za tu mogućnost.

Ovakvi prekidi programa se jasno moraju signalizirati i treba da se primene nakon jednog detaljnog uređivačkog tretiranja u vezi sa prilagodenošću znaka "zadnje vesti", kako bi se izbegavala uznemirenost i nepotrebno prekidanje redovnog programa. Odluka o prekidu redovnog programa kako bi se emitovale hitne vesti, donosi se od strane odgovornog urednika zajedno sa glavnim urednikom.

10.8 Posebne odlike radija

Radio je tipičan medij koji obuhvata veoma široki auditorij. Osim emitovanje opstih informacija, programi radija pružaju i servisne informacije koje su od korisne za slušaoce. Ovde spadaju informacije o saobraćaju, informacije o posebnim događajima, vremenska prognoza i druge informacije koje se emituju na osnovu verifikovanih podataka, kako bi se sprečila prenosnja zloupotreba i manipulacija kod slušalaca.

Takođe programi radija emituju i hitne oglase, kada radio kao medijum pružila podršku traganju za nekom osobom, obično bližeg srodnika neke umrle osobe. Službeni umrlica se mora dati pre emitovanja oglasa.

11 PROGRAMI OD POSEBNOG INTERESA

11.1 Programi za nacionalne manjine

Osim zakonom predviđenog vremenskog intervala za programe na jezicima nacionalnih manjina, programi RTK posvećuju posebnu pažnju životu i stanju nacionalnih manjina na Kosovu (Srpskoj, Bosnjackoj, Turskoj, Romskoj) kao i drugim nacionalnim manjinama koje ovde žive.

Programi su otvoreni za pitanja koja ih zaokupljaju. Kao javni servis, RTK treba da postuje njihova prava i oslanjajuci se na nacelo ravnopravnosti, da doprinosi njihovom razvoju. Pokrivenost pitanja koja se ticu zajednica i etnickih grupa treba da bude jedno od glavnih usredsredenja centralne emisije vesti i drugih programa koji tretiraju aktualnost,

11.2 Kosovari koji žive van domovine

Kosovari koji žive van svoje domovine jedna od glavnih programskih zaokupljanja RTK. Njihov rad i stanje se ogleda u svim programima RTK. Posebni programi treba da pokrivaju njihove specifične potrebe i da održavaju kontakte sa njima, posebno programom RTK emitovanim posredstvom satelita.

11.3 Religiozni programi

Religiozni sadržaj je sastavni deo programa RTK. Urednici RTK treba da obezbede jedno izbalansirano predstavljanje svih verskih zajednica, bez diskriminacije. S namerom informisanja javnosti o religioznom životu raznih zajednica koje žive na Kosovu, i da bi promovisali toleranciju među njima, RTK može da neposredno pred velike verske događaje (Ramazan, Bajram, Katolici - Pravoslavni Božić i Uskrs) u skladu sa postojećim evropskim kulturnim standardima, pozove lidere raznih verskih zajednica na Kosovu, kako bi dali kratke verske poruke za javnost.

Ove poruke, sa istim religioznim sadržinom, treba da se emituju van redovnih emisija vesti.

Tokom soga rada novinari ponekad se mogu pojavljivati u verskim programima, te isto važi i za novinare koji rade na verskim programima, ali u oba slučaja to se izvodi prethodnim odobravanjem glavnog urednika.

11.4 Predstavljanje religije i religijskih grupa

Ljudi i države se ne trebaju definisati na osnovu religije, sem kada je to neophodno. Odredene verske frakcije se ne trebaju predstavljati kao da se radi o njihovoj religiji uopšte.

Reci poput "fundamentalista", "militant" i "islamist" treba upotrebiti sa velikom pažnjom. Jedan opis koji može biti korektan za jednu grupu, može da ne bude tačan za druge slične grupe.

Crkva se ne može koristiti kao sinonim za Katoličku Crkvu ili Pravoslavnu Crkvu. Mnoge od verskih zajednica na Kosovu upotrebljavaju termin crkva; s toga programi moraju jasno istaći na koju se crkvu odnose :

Rimsko-katoličkoj, protestantskoj, pravoslavnoj. U slučajevima kada se program usredsređuje samo na jednu crkvu, te da iz samog konteksta gledaocima i slušaocima to postaje jasno, mi možemo upotrebiti rec crkva, i to važi za svaku hrišćansku zajednicu.

11.5 Medunarodne usluge

U okviru svog redovnog programa RTK može emitovati i program na stranim jezicima koji je namenjen međunarodnoj audijenciji.

Ovo je jedna posebna proizvodnja, imajući u vidu praksu i tradiciju kojoj teži.

12 PREDSTAVLJANJE POSEBNI GRUPA DRUSTVA

RTK ima za obavezu da opslužuje sve delove i grupe društva. Tokom izbegavanja stereotipa i predstavljanja celokupnog spektra uloga (funkcija), trebamo se čuvati opasnosti od opisivanja jednog društva koje zapravo ne postoji. Tu gde postoje predrasude i nelagodne situacije mi ih trebamo izvestavati i odslikavati na našim programima, ali ne treba činiti ništa kako bi smo ih ovekovećili.

Sve grupe imaju neka zajednička uznemirenja, jer osećaju da se nisu adekvatno predstavljene na programima. Imajući u vidu posebne

drustvene, etnicke i politicke okolnosti na Kosovu, programi RTK ni u kakvim okolnostima ne treba da okarakterisu jednu etnicku grupu kao kriminalnu, ili da upotrebljavaju bilo koju formu izražavanja koja podsticaju mržnju.

Žene se ne trebaju tretirati kao domaćice, hendikepirani ljudi kao žrtve, homoseksualci kao nekorisni, starci kao nesposobni, ili da se ljudi određenih profesija i zanata, tretiraju kao nezaobilazni likovi za humor.

Ljudi se trebaju predstavljati u raznolikosti uloga koje vrše, koje se odnose na stvarnost.

12.1 Predstavljanje žena

Bez obzira što se zakoni i stavovi stalno menjaju, žene nastavljaju da budu diskriminisane u nekoliko aspekata. S toga je neumesno svarati utisak da su neke određene aktivnosti rezervisane samo za jedan pol. Obzirom da skoro u svakoj profesiji postoje alternativni termini koji nisu polni, treba da upotrebimo ovu vrstu nepolne terminologije.

12.2 Predstavljanje nesposobnih ljudi

Programi mogu biti osetljivi kada se radi o pravima i dostojanstvu ljudi sa ograničenim sposobnostima, ne gubeci pri tom uredivac ku snagu. Ljudi sa ograničenim sposobnostima se ne mogu uzeti pod zastitu i karakterizirati se kao "hrabri heroji", ni kao "žalosne žrtve". Ljudi –invalidi treba da se dobro predstavljaju na našim programima i javnost treba da se tačno i nepristrasno informise, kao i da se senzibilizuje o njihovim uznemirenjima i problemima.

Posebno treba paziti da upotrebljena terminologija bude savremena i prihvatljiva od stručnjaka i da izbegava upotrebljavanje zastarelih i uvredljivih izraza svakodnevnog jezika.

Prikladni izrazi su "sa ograničenim okolnostima" ili "osobe sa ograničenim sposobnostima". Tim pre možemo upotrebiti izraz "gluh" i "prigluh" ("gluhonem" više nije prihvatljiv naziv), "slep" ili "sa oštećenim vidom", "ljudi sa teškoćama u kretanju" (kada govorimo o

“ljudima na invalidskim kolicima”, ili “osobe koje koriste invalidska kolica”, “ljudi sa intelektualnim nesposobnostima” i sl.

Mi se uzdržavamo od upotrebe izraza kao “mentalno zaostao”, “defekat”, “hendikepiran”, “sakata”, “retardiran” i sl. Kada se odnosimo na ljude koji koriste invalidska kolica mi ne upotrebljavamo izraz “izoliran na kolica” ili “prikovan za kolica”.

Pre intervjuisanja i drugih programa, urednici i domacini treba da se posavetuju se nesposobnim licima oko teme i da ih upitaju da li se oni slažu sa predlozenom terminologijom. Ljudi sa ogranicenim sposobnostima obicno se ne trude da to skrivaju tako da o tome možemo otvoreno i konkretno razgovarati. Mi treba da postujemo želju nekih ljudskih grupa sa ogranicenim sposobnostima, koje upotrebljavaju drugu terminologiju od one koju upotrebljavaju druge grupe.

Kada govorimo o deci sa ogranicenim sposobnostima, mi govorimo za “decu sa posebnim potrebama”. U istom kontekstu mi upotrebljavamo i “gluha deca i sa cunjnim teskocama”, “slepa deca i sa ostecenim vidom”, “deca sa teskocama u kretanju”, “deca sa poremećenom licnosti i ponasanjem”, “deca sa poremećenim govorom”, i sl.

Ljudi sa ogranicenim sposobnostima treba da imaju pristup u zgradama i studijima gde se proizvodi program i trebaju se predstavljati na program na način na koji oni to žele.

Menadžment RTK prihvatiti ovaj propust (?) sa posebnom pažnjom.

12.3 Predstavljanje seksualnih manjina

Posebno su homoseksualci predmet uvredljivih i nepromišljenih stereotipa. Ovi stereotipi mogu čak i da se osnaže ukoliko programi dozvole uvrede i uopstavanja, dok bi pristup istinitog predstavljanja mogao pomoći u promeni ovih stereotipa. Kod predstavljanja seksualnosti mi trebamo izbegavati uproscavanja, stereotipa i licnih sudova. Homoseksualni odnosi se trebaju prikazati tačno i nepristrasno. Imajte na umu ucinak upotrebljenog jezika. Ne treba pomesati homoseksualizam sa transvestizmom i transeksualizmom.

12.4 Predstavljanje starijih osoba

Programi RTK posvećuju posebnu pažnju predstavljanju starijih osoba; namjera je da se svori jedan prilagodljiv model stava javnosti naspram starijih osoba. Ovo obuhvata programe koje poželjele starije osobe tako i one gdje se oni pojavljuju kao takmičari ili glumci.

Sve veći broj starijih ljudi vodi potpun i energičan život. Prizori koji njih predstavljaju kao ljude koji žive na marginama, zavisnih, fizički slabih i pasivnih, ne odlikavaju stvarnost, stoga se ova grupa uzrasta mora predstavljati na realan način.

13 DECA I MALOLETNICI NA PROGRAMIMA RTK

Deca se mogu na više načina predstavljati na programima RTK : kao glumci, posredstvom intervjuisanja, učesnici na programu i ponekad i kao stvaraoci programa. Učesnici dece na programima često iziskuje posebnu pažnju: može biti teško za proizvođače programa da izbalansiraju u sudjelovanju interesa dece, roditelja i auditorijuma kao cjeline.

Mi također treba da postujemo interes dece koja su gledaoci i slisaoci programa RTK, bilo kada su programi namenjeni njima, ili jednom širom auditorijumu.

Često je umerenije ako se traži pristanak roditelja ili njihovih zakonskih zastitnika, pre nego se dete intervjuise ili na drugi način obuhvati u program, jer sto je manje i osetljivo dete i sto osetljivija bude bila tema koja se tretira, to ce značajniji biti pristanak roditelja. Ako deca treba da učestvuju u jedan program, koji se ostvaruje u vremenu kada su oni u školi, prirodno je zatražiti i pristanak škole.

Ukoliko roditelji odbiju, to se mora reći glavnom uredniku, pre nego se donosi bilo kakva odluka o daljnjem nasavku.

U slučaju drame, koja obuhvata i interpretaciju dece i ako se dete traži i tokom školskih časova, onda se traži i pristanak škole.

Novinari i drugi proizvođači programa treba pažljivo da razmotre uticaj programa kod dece, obuhvatajući i uticaj koji ima na stvaranje programa, kao i mogući uticaj kojeg on može imati tokom emitovanja.

Proizvođači programa treba da se konsultuju sa profesionalcima i stručnjacima prilikom rada sa decom.

Kada tretiramo opasne teme ili nezakonite aktivnosti među decom, kao što je konzumiranje droge i prostitucija, često je uputno da se ekipe programa vreme prate i od nezavisnih stručnjaka tokom vremena dok su u kontaktu sa decom.

U faktičkim programima koji govore o deci koja su obuhvaćena ilegalnim aktivnostima ili asocijalnim ponašanjem, njihova identifikacija može proizvesti jedan veliki etički problem. Može biti u interesu javnosti da se ova deca identifikuju, ali dugoročni interesi dece mogu tražiti da oni ostanu anonimni. Proizvođači programa, kada se nađu u dilemi šta učiniti, treba da se obrate najstarijem članu ekipe. Pristanak roditelja može biti nedovoljan da bi se dete identifikovalo, ako bi njegova dugoročna budućnost bila bolja ako bi on ostao anonimno.

Kada snimamo asocijalne ili kriminalne aktivnosti sa namerom prikazivanja prakse ovih aktivnosti a ne njihovih maloletnih nosioca, opšte je pravilo da se u ovakvim slučajevima deca ne identifikuju.

Intervjuisanje dece zahteva posebnu pažnju. Deca olako mogu pasti pod uticaj pitanja i mogu postati sugestivna. Posebno mala deca mogu imati poteškoća u razlikovanju stvarnosti od fantazije.

Proizvođači programa treba da budu pažljivi i da ne podstrekavaju dete nego da ga prepuste da on sam priča. Deca se ne trebaju ometati da govore, ili da se uzmu pod zaštitu.

Nijedan podatak koji se daje tokom sudskog procesa, koja vodi ka identifikaciji jednog svedoka, optuženog ili neke druge strane koja je ispod 18 godina starosti, ne može se objaviti. Ograničenja obuhvataju i označavanje skola i adresa.

Nijedna slika osobe ispod 18 godina ne može se emitovati. Jedno dete obuhvaćeno sudskim postupkom kao osumnjičeni (poznat kao optuženik) bio on žrtva ili svedok ne sme biti identifikovan.

Isto važi i u postupku starateljstva prema deci, adaptaciji, starateljstvu i slic njih problema.

Deca, žrtve seksualnog nasilja, takode se ne smiju identifikovati. Obicno sud odbija objavljivanje detaljnih podataka iz postupka koji se vode zbog privatnih razloga. Ovo obuhvaca i postupak za starateljstvo, tutorstvo ili adaptaciju jedne bebe. U sluc ajevima starateljstva nije zabranjeno objavljivanje sudske odluke, ili jedno tacno njeno sažimanje, izuzev u sluc ajevima kada sud to eksplicitno zabranjuje.

RTK ima pravo da ne emituje ni jedan video material sa decom (npr; голу decu ili ponižavajuće prilike) koji se smatra neprikladan i uvredljiv.

14 INTERVENCIJE

14.1 Zahtev RTK da obustavi materijal

Nakon sto se material snimi, u skladu sa novinarskom politikom, on se može koristiti za emitovanje ukoliko ne intervenise nijedan drugi cinilac koji bi nadvagao programske potrebe i ukoliko se ni jedan drugi ugovor nije sacinio tokom snimanja.

Treba da se napravi dobra procena kako bi se izbalansiralo izmedu zahteva za obustavu materijala i programskih zahteva. Ovi razlozi mogu se protezati duž jedan vremenski interval, tokom kojek je moguće da se spor izmeni.

Ako se urade zahtevi za obustavom emitovanja materijala nakon sto je on dobrovoljno snimljen, režiseri i nadgledni treba da pogledaju pažljivo prirudu ugovora koji je sacinjen u vreme snimanja. Ukoliko je pripremanje materijala za koriscenje uradeno u skladu sa ugovorom i nijedan drugi cinilac ne intervenise, zahtev za obustavom emitovanja materijala neće prihvatiti.

Uvek treba nastojati da se objasnjava pozicija RTK

14.2 Veto na programski material od strane ucesnika u programu

Ucesnicima u programu ne daje se pravo veta na ni jednom delu programa.

Odgovornost za programski material ne može prebaciti iz RTK, koja je jedina odgovorna za ono sto emituje oslanjajuci programske garancije u svojoj uredivackoj politici.

Pozvani ucesnici ce imati poseban pogled programski tematika i svoju ulogu u njihovom razmatranju. RTK ne treba da se izlaže pritisku od strane jednog ili vise ucesnika. To bi moglo rezultirati nepravnicnosti i gubljenjem balansa.

14.3 Cenzura

Imajuci u vidu slobodu stampe svaka vrsta censure je nezakonita i ne eticka. Urednici i novinari RTK ne treba da pokleknju ored ni jednom vrstom pritiska, posrednog ili neposrednog, koji bi cenzurisao njihove programe. Ovi programi se ne trebaju provuci kroz forme konformisticke samocenzure obzirom da konformizam nije u skladu sa nezavisnim novinarstvom.

Pažnja koja je neophodna prilikom emitovanja nezvanicnih informacija iz interneta ne može da se uporedi sa cenzurom. Onde gde su se programski materijali promenili, kao rezultat pokleknuca, zvanicnici, urednici i novinari, kao u rukovodstvo programa to treba jasno da kažu audijenciji tokom samog emitovanja.

5 PRAVO NA ISPRAVKU

RTK nece se ustezati da prizna neku gresku u svojim materijalima kada se ustanovi da je ona ucinjena. U protivnom, branjenje jednog programa slabog ukusa ili neprihvatljive etike, koji je prepun gresaka, nepovratno bi vodilo ka gubljenju verodostojnosti.

Greske na cinjenicama dreba da se jasno i brzo ispravljaju kako bi se ocuvala nacela tacnosti i postenosti. Glavni urednik vesti i programa

koji tretiraju aktualnosti treba da se posavetuje kako bi odredio prirodu i vreme ispravke. Ispravka se može odnositi na pogresno navedenim cinjenicama i vrenebsko trajanje ne bi trebalo da bude duže od vremena emitovanja pogreske.

U nekim okolnostima ispravka može da podrazumeva reagovanje i izvinjenje, te može da ima i zakonske posledice.

15 OMBUDSMAN / ZASTITNIK PROFESIONALNIH STANDARDA I NACELA NOVINARSKE ETIKE

Zastitnik profesionalnih standarda i nacela novinarske etike na programima RTK, nadgleda sprovođenje profesionalnih standarda i nacela novinarske etike, onako kako je definisano ovim dokumentom. Sta vise brani interese pretplatnika, kao i novinara i drugih proizvođača programa na radiju i televiziji, naspram neosnovanih primedbi i kritika i neosnovanih mera koje mogu preduzeti urednici.

U skladu sa zakonima kojima se upravlja RTK, slusaoci i gledaoci svojim žalbama, predlozima i savetima prvo se trebaju obratiti glavnim urednicima programa. Ukoliko ne budu zadovoljni njihovim odgovorima ili cinjenjem, oni mogu da svoja uznemirenja prate dalje, kod zastitnika profesionalnih standarda i etickih nacela.

Zastitnik deluje kao popisivac žalbi, inicijativa i pitanja slusalaca i gledalaca, kao i radnika RTK ; osim ovoga on ili ona može da zakaže vecanje za njegovu / njenu inicijativu.

U prvoj fazi svakog vecanja zastitnik treba da ustvrdi da li je doslo do narusavanja profesionalnog standarda ili ettickog nacela i, ako jeste, kojeg ! Potom zastitnik podnosi zakljucke na podnetu žalbu, inicijativu ili postavljano pitanje pojedinca ili organizacije / institucije, kao i direktorima radiotelevizijskih programa i glavnim urednicima programa za koje se sumnja da su nacinili prekršaj.

U slucajevima kada se radi o nagadanjima za teži prekršaj profesionalnih standarda i etickih nacela, koji je od velikog znacaja za auditorijum i siru javnost, dakle nesto vise od obicne žalbe, tada je dužnost zastitnika da njih objavi.

Zastitnik profesionalnih standarda i etickih nacela jeste organ Borda RTK, kojem redovno podnosi izvestaje. Rukovodstvo programa treba da omogucuje zastitniku "objavlivanja" zakljucaka na posebnim

programima radija i televizije.

Odluke zastitnika profesionalnih standarda i etickih nacela su obavezujuce za sve proizvođace programa RTK.

Statutom RTK se detaljno definise ko može biti biran za zastitnika profesionalnih standarda i etickih nacela i koje uslove mora da ispuni kandidat za zastitnika. Metode i procedure institucije zastitnika profesionalnih standarda i etickih nacela se određuju od strane Borda RTK.

16 NEOPHODNA ODNOSI

Svi materijali proizvođeni u RTK, bilo da sun a albanskome ili na jeziku zajednica, treba da budu dostupni svim departmanima i novinarima u skladu redosledom i prihvacenim programskim planom. Takode ista nacela treba da važe i za tehnicka sredstva i opremu, sa posebnom pažnjom prema programima na jezicima zajednica.

Svi novinari i urednici nezavisno u kojem departmanu ili programu rade (u sekciji albanskog ili jezika zajednica u RTK) treba da se tretiraju oslanjajuci se na ravnopravnost, bez ikakve predrasude ili etnicke jednostranosti.

Novinari, urednici i drugi proizvođaci RTK-a treba da informisu svoje vise urednike o njihovom radu i da se konsultuju

Novinari treba da postuju uredivacke odluke : u slucajevima neslaganja izmedu novinara i odgovornog urednika, novinar treba da postuje uredivacku odluku, ali ima pravo da zatraži od glavnog urednika da proceni diskutabilnu odluku (doticnu odluku) i da preduzme odgovarajuce mere.

Ukoliko bi takvo resenje pitanja predstavljalo krsenje profesionalnih standarda i etickih nacela RTK, konacnu odluku kako bi trebalo da postupe novinari i drugi proizvođaci programa, donosi glavni urednik programa radija i televizije, koji treba da emituje doticni material.

I pored nacela hijerarhije urednici nisu ovlašćeni da u velikoj meri izmene, preurede ili skrate material, bez saglasnosti novinara.

Novinari i drugi proizvođači programa ondok se i savetuju sa starijim urednicima, koji informisu i konsultuju urednike posebnih programa, koji se odnose glavnom uredniku.

Glavni urednik, urednik programa, urednik departmana i urednik posebnih programa dužni su da, mladom uredniku ili novinaru daju mogućnost da prodiskutuje pitanja ili da traži konsultacije.

Zaposlenima nije dozvoljeno da daju informacije, ili da budu izvor nezvaničnih informacija za bilo koji drugi medijum, oko pitanja koja se smatraju da su unutrašnje prirode za RTK.

Zaposleni mogu takvu informaciju saopštiti drugim medijima, samo uz striktno ovlašćenje Generalnog Direktora RTK.

17 ZAKONSKA POMOC ZA NOVINARE I UREDNIKE

Odgovornost je RTK da pruža zakonsku pomoć i savete novinarima i urednicima, i u slučajevima kada su oni prekršili profesionalne standarde i etička načela, kršili zakon, ili neku drugu regulativu Kosova, ili zemlje iz koje oni izveštavaju.

RTK će snositi troškove zakonske pomoći. I pored toga, ima pravo povlačenja zakonske pomoći zaposlenom koji je namerno i na jasan način prekršio zakon i načela izložena u dokumentu.

Zakonska pomoć se primenjuje s namerom predusrećenja slučajeva u kojima se može ugroziti načelo tačnosti, nepristrasnosti i verodostojnosti programa RTK, a takođe i da bi se odbranili od pricinjene materijalne ili finansijske štete, kao i šteti reputacije pojedinaca ili RTK kao institucije.

Kako bi se izbegao utisak pristrasnosti u korist svojih radnika, menadžment RTK je dužan da obezbedi zakonsku pomoć od nezavisnih stručnjaka, postovanih pravnika i advokata, u uslovima koji će omogućiti pravovremeno pripremanje, proizvodnju i emitovanje delova programa.

RTK će snositi troškove zakonske pomoći. No, zadržava pravo da odbija pružanje zakonske pomoći za radnike koji su vidno i sa predumisljajem prekršili načela propisana ovim dokumentom.

19 REKLAMIRANJE, PROMOVISANJE I SPONZORISANJE NA PROGRAMIMA RTK

19.1 Eticki kriterijum Reklamiranja

Programi RTK će pristati da emituju samo reklame koje su u skladu sa zakonom i etickim nacelima:

Poruka nosena reklamom mora da bude istinita. Emitovanje varljivih reklama je ne eticko i protivzakonito.

Postavljene cene treba da budu korekne a ne varljive za klijene.

Reklame ne treba da uporeduju razne proizvode.

Reklame sa Manama i neprikladne za proizvod ili uslugu koja može biti varljiva za potrošače, ne treba da se emituju.

Reklame ne treba da budu u suprotnosti sa dobrim ukusom, verskim osećajima ili drugim osećajima slušaoca i gledaoca.

Reklame koje su namenjene deci traže posebnu pažnju; one ne treba da sadrže bilo koji element koji šteti njihovom zdravlju, bezbednosti e vaspitanju. Isti kriterijumi važe i za reklame koja predstavljaju decu ili prikazuju korišćenje dece.

Menadžment program neće odbiti emitovanje reklama koje ne ispunjavaju ove kriterijume.

RTK će nastojati da podrži humanitarne projekte i organizacije.

19.2 Reklamiranje i promovisanje

Programi RTK će emitovati reklame u skladu sa odredbama statuta RTK

Emitovanje reklama se može urediti samo posredstvom Departmana Službe Marketinga RTK, ili ovlašćene agencije za marketing.

Osim Departmana Službe Marketinga nijednom drugom departmanu nije dozvoljeno da postavi reklame na programu RTK

Departman Službe Marketinga će proceniti : kada će emitovati ekonomske reklame u njegovom programu, skladnost njihovog sadržaja i tehnicke aspekte na osnovu kriterijuma Koda Reklamiranja, preporukama Saveta Evrope, EGTA i drugih međunarodnih konvencija.

Reklame koje su u skladu sa svim kriterijumima mogu da se emituju .

Departman Službe Marketinga treba da odbije emitovanje ekonomskih reklama u slučajevima :

- kada sadržaj nije u skladu sa zakonskim odredbama;
- kada reklama nije u skladu sa nacelima programa RTK;
- kada reklama nije u skladu sa važećim zakonodavstvom;
- kada sadržaj ili prikazivanje krsi međunarodne konvencije o zaštiti dece:
 - kada reklama podstiče hitnost kupovine reklamiranog proizvoda;
 - kada reklama nosi poruku koja vredi neko pravno lice, privatno lice ili RTK
 - kada sadržaj reklame (reci, muzika ili slika) vredaju ljudsko dostojanstvo, dostojanstvo grupe ili pojedinca;
 - kada reklama podstiče ili ubeduje gledaoce da postupaju na način koji će ugroziti njihovo zdravlje, bezbednost, ili život pojedinca ili grupe;
 - kada reklamira postupke/ponasanja koja ugrožavaju ambijenat;
 - kada je u suprotnosti sa kulturnim normama i vrednostima;
 - kada zloupotrebljava verska osećanja, ili partijsko ubedenje pojedinca ili grupe;
 - kada poruka propagira versku, rasnu, dobnu ili nacionalnu netrpeljivost
 - kada prikazuje nasilje ili pornografske prizore na način koji može da ohrabri nesramna seksualna ponasanja u našoj kulturnoj sredini;
 - kada diskredituje ili vredi kompanije, organizacije, društvo, kao i vladine institucije i njihove predstavnike;
 - kada reklamira ilegalni proizvod ili uslugu;
 - kada reklama nije na jezicima na kojima RTK emituje program;

- kad klijent koji je narucio reklamu nije registrovao biznis kojeg reklamira;
- kada se reklame ondose na servis koji je u neposrednom takmicenju sa RTK;
- kada se reklamira odredena politicka partija van izborne kampanje;
- kada se klijent ne povinuje uslovima ugovora ili deluje protiv uslova poslovnosti RTK;
- kada klijenat ili neki od njegovih clanova ima obaveze prema RTK;
- kada je RTK obuhvacena zakonskim postupcima protiv klijenta zbog neispunjavanja obaveza;
- kada je popunjeno predvideno vreme za reklame;
- kada klijenat ne podnosi jasno definisanu poruku;
- kada snimljeni reklamni material nije u skladu sa tehniocnim standardima RTK;
- kada reklama nije dovoljno klasifikovana;
- kada tekst reklame nije ureden i u skladu sa jezickim standardima RTK;
- kada reklama neovlasceno koristi arhivski material RTK;
- kada se reklamiraju komercijalne telefonske linije koje pružaju seksualne usluge ili onih za citanje sudbine (gatanje)

Departman Službe Marketinga je nadležan za reklamiranje i promovisanje na Teletext i Web Site RTK.

Odgovornost za emitovane reklame na programima RTK spada na generalnog direktora RTK, ili na njegovog ovlasćenog predstavnika.

Klijent koji narucuje emitovanje reklame jeste odgovoran za njen sadržaj.

RTK ne dozvoljava tajno reklamiranje u svojim programima, obuhvatajuci i namerno isticanje proizvoda ili kompanija tokom programa. Takode i odnosenje određenog proizvoda (ime vrste()) ili usluge na programu koja nastoji da povecava prodaju, smatra se reklamom.

Moguci slucajevi tajnog reklamiranja na redovnim programima treba da se osude od stane generalnog direktora RTK ili njegovog ovlasćenog predstavnika.

19.3 Dobrotvorno reklamiranje i drugi socijalni pozivi

RTK ne naplacuje reklame humanitarnih organizacija i socijalne pozive.

Dobrotvorne organizacije i fondovi, kao i socijalne institucije, koji potpisuju poseban dogovor sa RTK imaju pravo na besplatno reklamiranje.

Departman Službe Marketinga će programirati reklame humanitarnih organizacija u skladu sa posebnim propisima. Svrha humanitarne organizacije treba da dostave dokaze (autenticnom dokumentacijom) za njihovu humanitarnu delatnost.

Takođe neprofitabilni organizatori kulturnih, naučnih, profesionalnih i sportskih događaja, imaju pravo na besplatnu reklamu.

Takođe na programima RTK je moguće besplatno reklamiranje i za preventivne socijalne kampanje i kampanje za osnivanje fondova namenjenih zemljama koje su doživle nesreće i prirodne katastrofe.

Kada se obezbedi prostor za besplatno reklamiranje na programima RTK, onda će se prednost dati reklamiranju humanitarnih organizacija koje osnivaju fondove za pomoć ugroženim ljudima ili grupama, kao i osobama sa ograničenim mogućnostima na Kosovu.

19.4 Emitovanje materijala o odnosima sa javnošću

Departman Službe Marketinga RTK pruža komercijalnim klijentima mogućnost emitovanja određene promotivne poruke (društveni odnosi). Odgovornost za autentičnost sadržaja spada na klijenta.

Uzeće se u obzir i specifične poruke, svi doprinosi sa namerom stvaranja ili povećanja reputacije jednog ekonomskog subjekta ili kompanije – predstavljajući njegovu poslovnu, ali ne sa ciljem povećanja prodaje proizvoda ili određene usluge.

Političke partije ili organizatori izbornih kampanja nemaju prava da poruče avakva emitovanja.

Određene promotivne poruke ne treba da nose odlike pojedinaca, kako

bi povećali njihovu licnu reputaciju, ili promovisu politicka i religiozna pitanja.

Odredene promotivne poruke podležu istim zabranama kao i druge komercijalne reklame na programima RTK.

Krsenje ove odredbe se osuduje od strane glavnog urednika.

19.5 Novinari, moderatori i urednici koji se predstavljaju na reklamama i promotivnim programima

Novinarima, moderatorima i urednicima nije dozvoljeno da se pojavljuju na komercijalnim reklamama ili na ekonomsko-propagandnim programima, a nije im dozvoljeno ni da doprinose u stvaranju reklama (u saradnji sa reklamerima ili agencijama za Odnose sa Javnoscu).

Direktor programa može dozvoliti iznimke, pojavljivanje na reklamama za humanitarne organizacije.

Ove se odredbe ne primenjuju prilikom pojavljivanja na promotivne programe RTK.

19.6 Sponzorisanje u Programima

Zakonske odredbe dozvoljavaju sponzorisanje programa RTK. Prilikom sponzorisanja programa potrebno je da se primenjuju sledeci kriterijumi:

Sponzorisanje bilo kojeg programa RTK nece imati uticaja na njegov profesionalni integritet, autonomiju ili finansijsku nezavisnost;

Sponzorisanje faktickih programa, zbog osetljivosti ovog pitanja, iziskuje prethodno ovlascenje od direktora programa;

Sponzorisanje programa RTK ne treba da prevazide 50 % celokupnih troškova programa – izuzetak cine programi koji se sponzoruju od medunarodnih i humanitarnih organizacija ili od državnog budzeta.

RTK ima pravo da se prijavljuje na tenderu, na oglasima prijavljivanja za javne fondove;

Imena, nazivi i zahvaljivanje sponzora treba da se objavi na samome kraju sponzorisanog programa;

Sponzori za licne programe RTK su pod nadležnoscu Deparmana Službe Marketinga. O formama koje prikazuju sliku i poruku sponzora odlucuje glavni urednik.

Pregovori poslovanja sa sponzorima treba da se vode iskljucivo od ovlasceno predstavnika Deparmana Službe Marketinga.

Sponzorisanje programa proizvedenih u saradnji sa RTK, ili sa drugim producentima treba da se regulisu odgovarajucim ugovorom, definisuci kriterije, forme, sadržaj i vrednosti sa svakim sponzorom ponaosob.

20 POJAVLIVANJE U EMISIJI I KOD OBLACENJA

Novinari, moderatori radija i televizije i urednici treba korektno i s postovanjem da tretiraju svoje goste i da komuniciraju sa audijencijom.

No, ovo ne znaci da njima nije dozvoljeno da svojim gostima postave otvorena i detaljna pitanja i da na njih traže odgovore.

Osoblje koje se pojavljuje na emisijama RTK, kao i ekipa koja deluje u javnosti, treba ta se staraju o svome izgledu. Ukoliko oni pokrivaju formalne dogadaje (zasedanja kongresa, izložbe) ili vode debate na studiju, moderatori i novinari treba da se pojave u formalnoj nosnji. Kada pokrivaju dogadaje van zgrada, ili krizna žarista, nije potrebno striktno pridržavanje kodu oblacenja. Osoblje koje se pojavljuje na drugim programima oblaci se skladno sadržaju programa.

21 KONFLIKT INTERESA, PRAVA I OBAVEZE

Novinari, urednici i drugi proizvođači programa RTK, ne treba da koristeći svoj položaj, javnim i političkim angažovanjem, njihovim aktivnostima u slobodnom vremenu, privatnim investicijama i finansijskim interesima, deluju protiv tačnosti, nepristrasnosti i verodostojnosti programa RTK, da ugroze reputaciju pojedinca ili institucije u celini, ili da iznevere poverenja gledalaca i slusalaca programa RTK.

Redovno zaposlenima u RTK nije dozvoljeno da imaju obaveze, posao ili poslovna zaduženja van RTK.

Zloupotreba ove mere (uslova) smatra se kao tesko kršenje ovoga Koda. Izuzetak iz ove mere može se dozvoliti u posebnim prilikama (samo za naučne, umetničke, obrazovne ili sportske potrebe) i to samo od Generalnog Direktora RTK.

Nije dozvoljeno da se, zarad finansijske koristi, ili koristi treće strane, privatno i neovlašćeno upotrebi ime, podaci, intelektualna svojina, tehnički ili elektronski uređaji RTK.

Nikome nije dozvoljeno da deluje protiv interesa RTK koristeći, kopirajući ili pomerajući audio – video - grafički material, napravljenog ili posedovanog softvera RTK, kako bi se isti upotrebio za korist drugih emitera, nezavisnih producenata ili drugih zainteresovanih grupa.

21.1 Konflikt biznisa i drugih finansijskih interesa

Ukoliko se jedan radnik, tokom normalnog ispunjenja njegovih zadataka i obaveza naspram RTK, susreće sa situacijom kada mora odlučivati da direktno ili indirektno obuhvati nekoga iz članova porodice, ili nekog bližnjeg, ili kada u nekom poslovnom pitanju RTK, jedan od takmaka jeste bližnji tom radniku, ili njegov partner, onda se ovaj radnik treba povući i ne donositi ni jednu odluku u vezi sa ovim pitanjem. Ova uredba obuhvata rukovodioce RTK, glavne urednike, urednike i druge partnere koji imaju rođake zaposlene na programima, tehničku proizvodnju i marketing RTK.

Zaposleni ne treba istovremeno da rade i za organizacije koje se smatraju konkurentskim za RTK, jer postupajući tako oni rade protiv reputacije i interesa RTK. Ovo obuhvata suparničke radio i televizijske

stanice, televizijske i kompjuterske kompanije, izdavace, novinske agencije i dokumentarne službe.

Zaposleni u RTK ne treba istovremeno da koriste svoje profesionalne sposobnosti kako bi trenirali osoblje konkurentnih institucija i kompanija.

Ove se odredbe ne primenjuju kada je zaposleni obuhvacen naucnim istraživanjima, vodenim od domacih ili inostranih univerziteta, kada ucestvuju na medunarodnim kongresima ili seminarima, ili kada rade za profesionalna neprofitabilna udruženja iz zemlje ili inostranstva.

Sem ovoga, ove se uredbe ne primenjuju ni u slucajevima umetnickog i naucnog angažovanja na univerzitetima i javnim ustanovama, kad pružaju posebna saznanja sudovima, dobrotvornim aktivnostima koje ne deluju protiv reputacije RTK.

Spoljne aktivnosti radnika RTK nece uzrokovati troskove i nece biti protiv javne institucije. Ni jednom radniku RTK nije dozvoljeno da koristi prostorije RTK za svoje spoljne aktivnosti.

21.2 Pojavljivanje i ucesce na suparnickim elektronskim medijima

Radnici RTK mogu da, uz prethodnu saglasnost glavnog urednika, da se pojavljuju na programima suparnickih radio – televizija i drugih elektronskih medija, u svojstvu :

Kao intervjuisani na faktickim programima;

Na programima na kojima se predstavlja njegov naucni, javni ili umetnicki rad;

Kao clan žirija ili gledalac u zabavnim programima, pod uslovom da se ne pominje profesija osobe. Radnici RTK mogu doprinositi stampanim medijima samo ukoliko se to prethodno odobri od glavnog urednika.

21.3 Finansijske aktivnosti

Prilikom obezbedenja uređaja ili potpisivanja ugovora o programu, tehničkoj saradnji ili biznisu, RTK ne deluje samo u skladu sa zakonskim odredbama, nego i preduzimajući mere za zaštitu reputacije i poslovnog interesa RTK.

Radnici ne treba da imaju nikakve rodbinske ili poslovne veze sa kompanijom, organizacijom ili nekim licem van RTK, koji je obuhvaćen ili podstaknut ugovorima za proizvodnju ili usluge RTK-a.

Radnici RTK obuhvaćeni takvim aktivnostima dužni su da brane poslovni interes i konfidencijalne informacije, kao i da pruže ravnopravne mogućnosti kvalifikovanim i nezavisnim snabdevacima.

21.4 Finansijsko novinarstvo

Proizvodnja programa o ekonomskim pitanjima i biznisa treba da bude posebno osetljiva, zbog potencijalnog konflikta interesa.

Radnici RTK ne treba da imaju više od 1 % dionica u njihovim kompanijama ili korporacijama i ne treba da imaju zaposlene rođake u borbu koji menadzira kompaniju.

Menadžment RTK treba nastojati da nijedan od producenata ne bude pod uticajem finansijskog interesa. Protivzakonito je koriscenje prethodno dobijenih informacija iz programa, da bi se trgovalo.

21.5 Darovi, beneficije i druga posebna treniranja

Radnici RTK treba da odbiju darove, beneficije ili posebna treniranja pruženih od kompanija, organizacija ili pojedinaca, s ciljem uticanja na njihovom izvestavanju omalovažavajući pri tom profesionalne standarde tačnosti i nepristrasnosti programa RTK, ili drugih interesa javnog servisa.

Takođe radnici treba da odbijaju dobra, pojeftinjenja, usluge, novac ili zabavu van granica normalnog gostoprimstva (kao što su poslovni ruckovi, ili darovi skromne vrednosti).

Kao opste pravilo, RTK finansira putne troškove svojih radnika. Direktori programa mogu da dozvole izuzetke, kada se putovanje finansira od neke vladine organizacije ili neke druge kompanije, pod uslovom da se na ni jedan nacin ne upada na profesionalnu integraciju emitera ili nezavisnost izvestavanja. Takve potrebe treba da se pomene na programskim zahvaljivanima. Radnici treba da odbiju darove koje premasuju vrednost otprilike 75 eura. Ukoliko se ipak, zbog protokolarnih razloga, odbijanje takvog dara nije moguće, dar se prebacuje u posed RTK.

Nagrade dodeljene na festivalima, takmicenjima ili drugim domacim ili medunarodnim dogadajima, po pravilu pripadaju autoru kojem je dodeljena nagrada, ili produkcijskoj ekipi. Ukoliko je nagrada dodeljena RTK i od nje je pretvorena u novac, treba da se informisu autori i ekipa produkcije, kao i da se nadoknadi novac iz nagrade.

Autori i producenti koji su dobili nagradu treba da informisu generalnog direktora o dobijenim nagradama. Pravila o godisnjim nagradivanjima podrazumevaju jednu nagradu u novcima, kao zahvalnica za program, kao i za tehnicka i poslovna dostignuca pojedinaca.

21.6 Politicke, sindikalne i profesionalne aktivnosti

Radnici RTK su slobodni da se prikljuce politickim partijama, sindikalnim i profesionalnim organizacijama. Neskladnost izmedu politicke aktivnosti i položaja urednika, ili rukovodecih funkcija, regulisana je zakonom i statutom RTK.

Ukoliko se njihove politicke, sindikalne i profesionalne aktivnosti ne mesaju sa procesom rada i odgovornostima, kao i da ne krse zakonske odredbe o politickoj propaganda, protiv ni jednog radnika RTK ne treba preduzeti kaznene mere, ili da se pokrene disciplinski postupak.

Zaposleni koji konkurisu na lokalnim izborima, na izborima za Nacionalnu Skupstinu ili druge zvanicne položaje odregjene zakonom, treba pravovremeno da informisu glavnog urednika, najdalje u vremenu kada podnesu kandidaturu.

Jedan se radnik smatra ucesnikom u izbornoj kampanji kada se pojavljuje na listi kandidata prihvacenoj od partije, ili kao

glasogovornik, moderator na partijskim skupovima ili kada se pojavljuje na zabavnim i promotivnim izbornim programima.

Tokom izbornog perioda kandidatima se ne dozvoljava pojavljivanje na programima RTK (sa izuzetkom programa izborne kampanje odregjenim zakonom i pravilima izborne kampanje RTK); tokom ovog perioda doticnoj se osobi ne dozvoljava versenje dužnosti urednika, novinara ili moderatora.

Tokom izborne kampanje kandidatima se dozvoljava neplaceni odmor.

Mogucnost izmene radnog ugovora zaposlenih, zbog izbora jednog kandidata na jedan drugi profesionalni, politicki ili vladin položaj, regulise se zakonom.

Uclanjenje ili drugi vid obuhvacanja na neku organizaciju koja deluje ilegalno, nije dozvoljeno i predstavlja težak prekršaj ovog Koda.

22 ZAVRSNE ODREDBE

Profesionalni standarti i nacela novinarske etike na programima RTK, ulaze u snagu nakon prihvatanja od strane Borda Direktora RTK. Dokumentat ce se stampati i bice dostupan javnosti u stampanoj verziji, kao i na stranicama Interneta RTK, i dodeljivace se radnicima u pisanoj formi.

Svi zaposleni na RTK treba da potpisuju ovaj Kod i da garantuju d ace ka postivati.

*Vjosa Dobruna,
Predsednica Borda Direktora RTK*

Profesionalni Standardi i Nacela Novinarske Etike na RTK su prihvaceni od Borda Direktora RTK dana